

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Аналіз формування і використання фінансових ресурсів
підприємства»**

Виконав: студент 4-го курсу, групи 401-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мелешко Д.А.

Керівник: к.е.н., доцент Філонич О.М.

Рецензент: директор ПП «КС БУД»,

Кваснєвська Л.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із

праць інших авторів без відповідних посилань

Мелешко Д.А.

Підтверджую достовірність даних, використаних

у роботі

Мелешко Д.А.

Полтава, 2024 року

АНОТАЦІЯ

Мелешко Д.А. «Аналіз формування і використання фінансових ресурсів підприємства». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 87 сторінок, 13 таблиць, 21 рисунок, список літератури з 74 джерел та 4 додатки.

Ключові слова: фінансові ресурси, активи, пасиви, власний капітал, позиковий капітал, фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, фінансовий леверидж.

Мета роботи – дослідження теоретичних основ та обґрунтування практичних рекомендацій підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні і практичні засади аналізу формування і використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням джерел формування й особливостей використання фінансових ресурсів підприємства, систематизацією показників оцінювання ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства, проведенням аналізу структури, динаміки та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ», оптимізацією джерел формування фінансових ресурсів для підвищення фінансової стійкості підприємства та обґрунтуванням напрямів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства в умовах воєнного стану.

ANNOTATION

Meleshko D.A. "Analysis of the formation and use the financial resources of the enterprise". Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2024.

The work contains 87 pages, 13 tables, 21 figures, bibliography from 74 sources and 4 appendices.

Keywords: financial resources, assets, liabilities, equity capital, loan capital, financial stability, liquidity, solvency, financial leverage.

The purpose of the work – to study of theoretical foundations and substantiation of practical recommendations for increasing the efficiency of the formation and use of the enterprise's financial resources.

The object of study is the processes of formation and use the financial resources of the enterprise.

The subject of research is theoretical, methodological and practical principles of analysis of the formation and use the financial resources of PJSC "INTERPIPE NTZ".

The final work considers a set of issues related to the study of the sources of formation and use features of the enterprise's financial resources, the systematization of indicators for evaluating the effectiveness of the formation and use the financial resources of the enterprise, the analysis of the structure, dynamics and use efficiency of the financial resources of PJSC "INTERPIPE NTZ", optimization of the sources of financial resources formation to increase the financial stability of the enterprise and substantiation of directions for increasing the efficiency of the use the enterprise's financial resources in the conditions of martial law.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність, види та джерела фінансових ресурсів підприємства.....	6
1.2. Особливості використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання...	18
1.3. Показники оцінювання ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства.....	25
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».....	29
2.1. Фінансово-економічна характеристика ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».....	29
2.2. Аналіз структури та динаміки фінансових ресурсів підприємства.....	43
2.3. Оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».....	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	59
3.1. Оптимізація джерел формування фінансових ресурсів для підвищення фінансової стійкості підприємства	59
3.2. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства в умовах воєнного стану	68
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	87

				ВР	401-ЕФ	20040
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Аналіз формування і використання фінансових ресурсів підприємства		
<i>Розроб.</i>	<i>Мелешко Д.А.</i>					
<i>Перевір.</i>	<i>Філонич О.М.</i>					
<i>Н. Контр.</i>	<i>Філонич О.М.</i>					
<i>Затверд.</i>	<i>Кулик В.А.</i>					
				Літ.	Арк.	Акрушів
					3	87
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

ВСТУП

В сучасних умовах воєнного стану, ведення активних бойових дій та систематичних обстрілів усієї території України ведення підприємницької діяльності суттєво ускладнене зовнішніми викликами і загрозами. Дефіцит фінансових ресурсів на макрорівні, обумовлений зростаючими потребами на оборону та одночасним зменшенням податкових та інших надходжень до бюджетів усіх рівнів, негативні ділові очікування, зростання вартості позикових фінансових ресурсів актуалізують питання ефективного формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Від того, наскільки раціонально підприємство використовує свої фінансові ресурси, забезпечує своє самофінансування за рахунок ефективної виробничо-господарської діяльності, залежить його конкурентоспроможність, фінансова стійкість та можливість розвитку.

Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств висвітлюються у працях таких закордонних та українських учених, як: І.О. Бланк, Ю.О. Вінц, Є. Брігхем, Ед. Долан, А.М. Поддєрьогін, Г. Джонсон, О. Герасименко, Г.О. Крамаренко, С.В. Онищенко, С.В. Мішина, С.В. Науменкова, В.М. Опарін, Л.О. Птащенко, І. Коваль, Н.В. Нестеренко, Н.В. Погожа, А.А. Горбань, І.В. Рудченко, П. Самуельсон та інших.

Високо оцінюючи результати досліджень цих учених, необхідно зазначити, що існує ряд теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються невирішеними як на рівні промисловості в цілому, так і на рівні підприємств окремих галузей, зокрема, подальшої розробки вимагають питання, пов'язані з удосконаленням процесів формування фінансових ресурсів підприємств, пошуку оптимальної структури джерел фінансування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в умовах воєнного стану.

Необхідність дослідження теоретичних та практичних аспектів формування і використання фінансових ресурсів підприємства в умовах

воєнного стану, численних викликів і загроз зумовили вибір теми, об'єкта, постановку мети та послідовність наукового дослідження.

Метою випускної роботи є дослідження теоретичних основ та обґрунтування практичних рекомендацій підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити економічну сутність, види, джерела та особливості використання фінансових ресурсів підприємства;
- систематизувати показники оцінювання ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства;
- надати фінансово-економічну характеристику діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» як передумови формування його фінансових ресурсів;
- провести аналіз структури, динаміки та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»;
- обґрунтувати рекомендації щодо оптимізації джерел формування фінансових ресурсів для підвищення фінансової стійкості підприємства;
- визначити напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні і практичні засади аналізу формування і використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».

Наукова новизна дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення формування і використання фінансових ресурсів підприємства з урахуванням специфіки його діяльності та поточних економічних умов.

Структура роботи обумовлена темою, актуальністю та окресленими завданнями дослідження. Випускна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, види та джерела фінансових ресурсів підприємства

В умовах зниження інвестиційної активності та дефіциту фінансових ресурсів на макrorівні забезпечення безперервної виробничо-господарської діяльності підприємств передбачає формування достатнього обсягу власних та залучених коштів з метою мінімізації фінансових ризиків, а також забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції, необхідної ліквідності, платоспроможності й рентабельності суб'єкта підприємництва.

У найширшому розумінні фінансові ресурси підприємства – це грошові кошти, які знаходяться у його розпорядженні на постійній або тимчасовій основі, й виступають інвестиційним та виробничим ресурсом суб'єкта господарювання. Фінансові ресурси підприємства – це джерела формування його майна у вартісному вираженні, які показують, з яких джерел підприємство фінансує свою діяльність. Організаційно вони представлені сукупністю договорів, які підтверджують внесення часток власниками у статутний капітал, отримання кредитів, відстрочення платежів, випуск цінних паперів тощо.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення економічної сутності фінансових ресурсів підприємства, які систематизовані на рис. 1.1. За найпоширенішим підходом фінансові ресурси підприємства розглядаються як сукупність грошових коштів суб'єктів господарювання (фондів, доходів, накопичень), що перебувають у розпорядженні підприємства і мають цільове спрямування. Проте існує й інший підхід, згідно з яким фінансові ресурси включають не лише грошові кошти, а й

кошти, авансовані в основні й оборотні засоби. Прихильники цього підходу розглядають фінансові ресурси ширше, включаючи ті їх частини, які матеріалізовані в активах підприємства.

Бланк І.О.	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансові ресурси – це сукупність акумульованих власних і позикових коштів та їх еквівалентів у формі цільових грошових фондів, призначених для забезпечення його господарської діяльності в майбутньому періоді.
Поддєрьогін А.М.	<ul style="list-style-type: none"> • Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств.
Опарін В.М.	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансовими ресурсами підприємства можна вважати сукупність грошових фондів цільового призначення, сформованих у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, створеного на підприємстві, якими воно розпоряджається на правах власності або повного господарського відання і використовує на статутні потреби.
Завгородній А.Г.	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансові ресурси – це грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства і призначені для здійснення поточних витрат і витрат із розширеного відтворення, для виконання фінансових зобов'язань і економічного стимулювання працівників.
Романенко О.Р.	<ul style="list-style-type: none"> • Під фінансовими ресурсами слід розуміти акумульовані грошові кошти з різних джерел, які знаходяться в господарському обігу і необхідні для покриття потреб.
Лахтіонова Л.А.	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансові ресурси – грошові кошти у формі грошових фондів (статутний фонд, фонд оплати праці, резервний фонд) та у не фондovій формі (використання грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, страховими компаніями і т.д.)..

Рис. 1.1. Визначення економічної сутності фінансових ресурсів підприємства

*джерело: складено за даними [3-8]

Так, Бланк І.О., Поддєрьогін А.М. та інші автори під фінансовими ресурсами розуміють «грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств, до яких належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в не фондovій формі. Основними джерелами фінансових ресурсів є власні та залучені кошти підприємства» [3, 4].

Опарін В.М. розглядає фінансові ресурси як фінансову категорію та вважає, що «це сума коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби

підприємства. Вони характеризують фінансовий потенціал, тобто можливість підприємства у проведенні витрат з метою отримання доходу. Фінансові ресурси поряд з трудовими і матеріальними є важливою складовою ресурсної забезпеченості підприємств» [5].

Значна кількість науковців при розгляді економічної сутності фінансових ресурсів як сукупності грошових коштів суб'єктів господарювання наголошують на необхідності розрізнення категорій фінансів і грошей з огляду на їх економічну сутність та функції. Поняття «грошові ресурси» є значно ширшим, однак фінансові ресурси завжди мають грошову форму. Грошові ресурси перетворюються на фінансові ресурси підприємств, коли вони концентруються у їхніх відповідних фондах, для яких встановлено порядок створення і використання.

Пов'язаною із фінансовими ресурсами є категорія «капітал». Науковці розглядають капітал підприємства як перетворену форму фінансових ресурсів, що вкладена у виробництво та приносить дохід після завершення обороту [11]. Таким чином, капітал є частиною фінансових ресурсів, які підприємство залучає в обіг і отримує від них доходи. Принципова відмінність між фінансовими ресурсами та капіталом підприємства полягає в тому, що у будь-який момент часу фінансові ресурси є більшими або рівними капіталу підприємства. Відповідно, рівність між ними вказує на відсутність фінансових зобов'язань у підприємства, коли всі наявні фінансові ресурси перебувають в обігу.

Отже, за результатами узагальнення підходів науковців щодо трактування економічної сутності фінансових ресурсів, можна дійти до висновку, що під ними слід розуміти засоби, які підприємство акумулює для забезпечення процесу розширеного відтворення через їх трансформацію в інші види ресурсів з метою здійснення виробничо-господарської діяльності та досягнення високих фінансових результатів. Фактично фінансові ресурси підприємства представлені сукупністю коштів, які знаходяться в його розпорядженні і є джерелом виробничого та соціального розвитку. Фінансові ресурси підприємства

формується в результаті його виробничо-господарської діяльності через отримання виручки від реалізації товарів, робіт чи послуг, а також залучення коштів на фінансовому ринку.

Переважаючою формою виявлення фінансових ресурсів підприємства є фонди грошових коштів, характерні ознаки яких наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Характерні ознаки фінансових ресурсів підприємства, що відображають їхню економічну сутність

Існує значна кількість критеріїв, за якими можна здійснювати класифікацію фінансових ресурсів підприємства. Окремі найпоширеніші з них систематизовано на рис. 1.3.

За джерелами формування фінансові ресурси можуть бути зовнішні та внутрішні. Внутрішні фінансові ресурси формуються в результаті ефективної (прибуткової) виробничо-господарської діяльності підприємства у минулі періоді. У такому випадку має місце самофінансування підприємства. У разі недостатності внутрішніх джерел підприємство залучає зовнішні джерела (позики, кредити, кредиторська заборгованість тощо).

У продовження попереднього критерію фінансові ресурси за правом власності варто поділяти на власні, позичені та залучені.

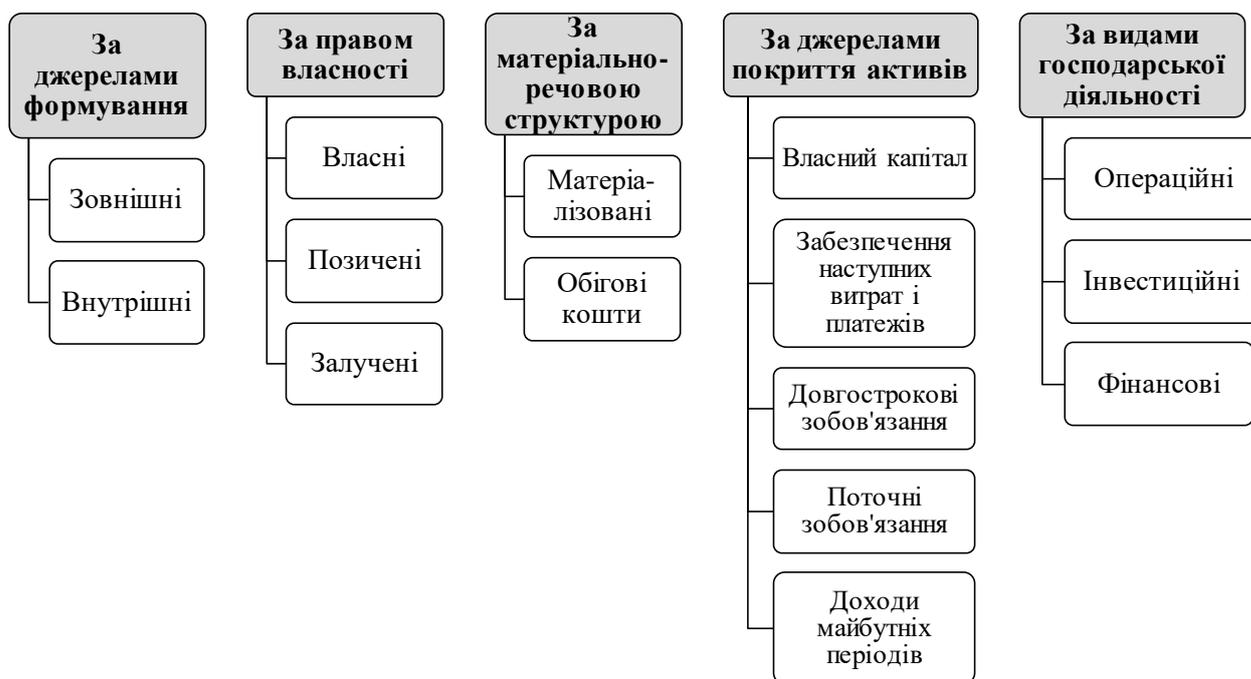

Рис. 1.3. Класифікація фінансових ресурсів підприємства

У загальному вигляді з точки зору особливостей формування фінансових ресурсів для фінансування виробничої, науково-дослідної й комерційної діяльності підприємства їх поділ наведено на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Структура фінансових ресурсів підприємства

Власні фінансові ресурси підприємства формують його власний капітал, тобто ту частину активів, яка залишається після виконання зобов'язань підприємства. Ці ресурси постійно перебувають в обігу підприємства і не мають визначеного кінцевого строку використання, на відмуну від позичених фінансових ресурсів, які підприємство отримує на визначений термін, за плату й на умовах повернення. Вони формуються переважно за рахунок короткострокових і довгострокових банківських кредитів. Окремо варто виділяти залучені фінансові ресурси, які формуються із усіх видів кредиторської заборгованості підприємства (за заробітною платою, перед бюджетом, іншими господарюючими суб'єктами), не належать йому за правом власності, але за діючою системою розрахунків постійно перебувають у обігу підприємства, не сплачуючи за їх використання процент [12].

Часто великий обсяг залучених фінансових ресурсів протягом тривалого періоду може свідчити про фінансові труднощі, неплатоспроможність та проблеми в управлінні грошовими коштами підприємства. Натомість, достатній розмір власних фінансових ресурсів сприяє формуванню високого рівня платоспроможності, адже підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями лише власними коштами. Крім того, це значно впливає на можливості підприємства отримати фінансування на певний строк та за визначену винагороду, що в свою чергу визначає можливості розвитку підприємства за рахунок залучення зовнішніх коштів.

Таким чином, власний капітал підприємства виконує операційну та захисну функції. Операційна функція власного капіталу полягає у забезпеченні стабільного функціонування підприємства, адже придбання оборотних та необоротних активів зазвичай здійснюється за рахунок власних коштів, тому саме власні фінансові ресурси виступають фінансовою основою для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства. Захисна функція власного капіталу полягає у забезпеченні фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в умовах підприємницьких ризиків, адже

його використовують для покриття можливих збитків, зберігаючи при цьому достатній рівень ресурсів для забезпечення життєдіяльності підприємства.

Окрім найбільш поширеної класифікації фінансових ресурсів за правом власності виділяють також й інші класифікаційні ознаки. Так, за характером використання розрізняють матеріалізовані та обігові фінансові ресурси. Перші вкладені у основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес, тоді як другі обслуговують окремі виробничі цикли і перебувають в обігу. Оскільки основні засоби підлягають зносу, для їх оновлення встановлені амортизаційні відрахування, які є формою цільових фінансових ресурсів.

До конкретних видів фінансових ресурсів, які управляються підприємством, відносяться: амортизаційні відрахування, оборотні кошти, прибуток, бюджетні асигнування, надходження з цільових фондів, надходження з централізованих корпоративних фондів і кредити [13]. Варто відзначити, що прибуток, бюджетні асигнування та надходження з фондів – це не стільки фінансові ресурси, скільки джерела їх формування. Вони можуть бути спрямовані як на потреби виробництва, так і на невиробничі цілі. Наприклад, прибуток може бути капіталізованим або використовуватися для фінансування соціальних витрат чи виплати премій.

Отже, різні види фінансових ресурсів, що формуються на мікрорівні, забезпечують можливість підприємства здійснювати виробництво продукції, інвестування, формування оборотних коштів, створювати фонди економічного стимулювання, виконувати зобов'язання перед бюджетом, фінансово-кредитною системою, постачальниками та працівниками, здійснювати міжгосподарські розрахунки, а їхній рух опосередковує рух матеріальних та трудових ресурсів, необхідних складників організації виробничого процесу.

Процес формування фінансових ресурсів підприємства пов'язаний з особливостями організації його виробничо-господарської та фінансової діяльності, державною регуляторною політикою щодо формування фінансових

ресурсів, впливом змін ринкової кон'юнктури та іншими факторами [14]. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємства, призводить до виникнення та зростання заборгованостей перед контрагентами, працівниками та державою у частині сплати податків. Це зменшує можливості фінансування подальшого розвитку підприємства та скорочує надходження до бюджету. Тому формування фінансових ресурсів підприємства у достатньому обсязі набуває особливо важливого значення.

Початково при створенні підприємства його засновниками формуються власні фінансові ресурси, які в процесі здійснення підприємством фінансово-господарської діяльності збільшуються чи зменшуються. Внесені засновниками кошти інвестуються у придбання основних засобів та оборотних активів, а також використовуються для здійснення фінансово-господарської діяльності та отримання прибутку. Ці ресурси призначені для забезпечення зростання підприємства, підтримання його економічної стабільності та покриття можливих збитків внаслідок підприємницьких ризиків.

Так, у контексті кругообороту та етапу функціонування суб'єкта господарювання розрізняють початкові фінансові ресурси, що представляють собою кошти, з якими підприємство розпочинає свою діяльність і які відображені у статутному капіталі, та прирощені, що надходять до підприємства внаслідок його діяльності у формі чистого доходу або прибутку.

У залежності від дивідендної та інвестиційної політики підприємства, отриманий ним прибуток може частково або повністю капіталізуватися, що означає спрямування його на збільшення власних фінансових ресурсів та розширення фінансово-господарської діяльності [15]. Тобто успішна (прибуткова) діяльність підприємства сприяє неперервному зростанню величини початково сформованих ним власних фінансових ресурсів, які є джерелом самофінансування, спрямовуються на розширення активів та

збільшення обсягів діяльності для економічного зростання компанії. Однак незадовільна діяльність може призвести до збитків та нездатності виконати підприємством свої зобов'язання перед кредиторами. У такому разі величина власних фінансових ресурсів підприємства може зменшуватися через необхідність використання власного капіталу для урегулювання цих зобов'язань та збереження фінансової стійкості й кредитоспроможності підприємства.

Принципи формування фінансових ресурсів підприємства, запропоновані Лігоненко Л.О. [17], наведено на рис. 1.5.

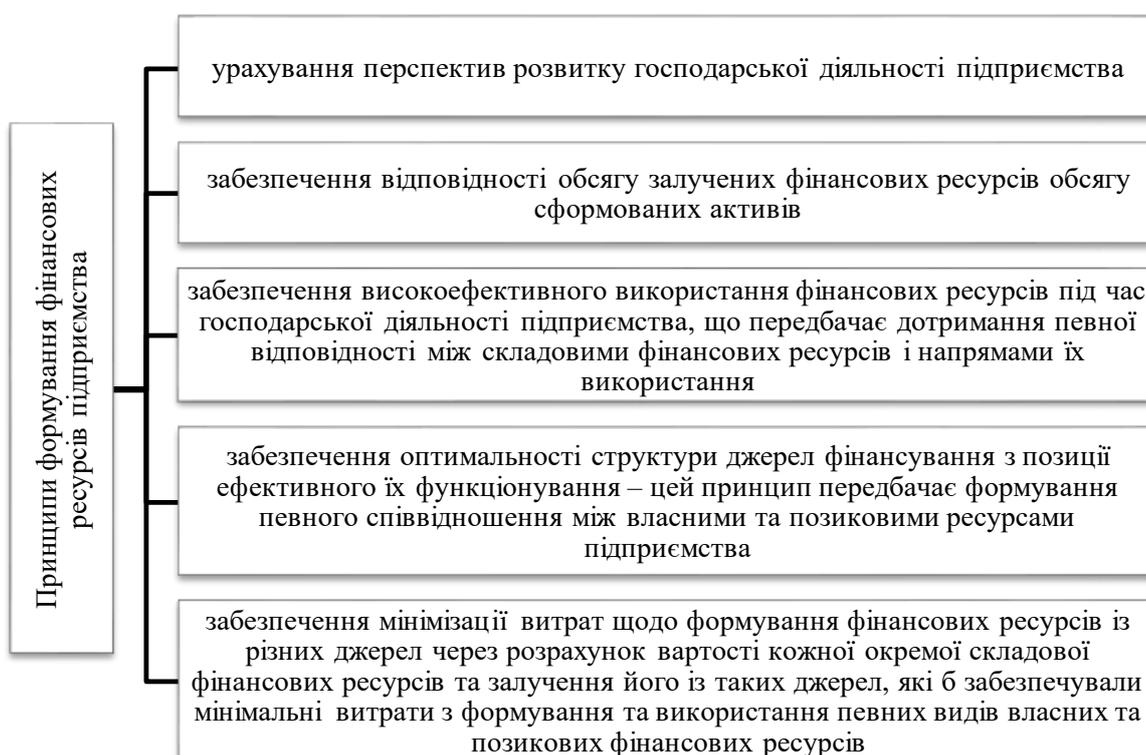

Рис. 1.5. Принципи формування фінансових ресурсів підприємства

* джерело: складено за даними [17]

Формування фінансових ресурсів підприємства здійснюється за рахунок різних джерел, які за походженням поділяють на внутрішні й зовнішні (рис. 1.6). Внутрішні джерела фінансових ресурсів належать підприємству й утворюються внаслідок його фінансово-господарської

діяльності; до них відносяться статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал і нерозподілений прибуток. Зовнішні джерела фінансових ресурсів надходять від інших контрагентів, тимчасово перебувають у розпорядженні підприємства і можуть використовуватися для досягнення його статутних цілей [19].

Рис. 1.6. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства

Основними джерелами власних фінансових ресурсів є амортизаційні відрахування і прибуток від основної операційної діяльності. Фінансові ресурси значною мірою збільшуються за рахунок прибутку від виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), що є основною метою діяльності підприємства.

Зовнішні фінансові ресурси – це додаткові власні та позикові кошти, залучені через фінансовий ринок (розміщення акцій та облігацій), кредитно-банківську систему (отримання кредитів) та інших кредиторів (отримання авансів замовників, товарних кредитів від постачальників) [20]. Зовнішні надходження можуть збільшувати як власний капітал підприємства (продаж акцій, додаткові внески до статутного фонду у вигляді фінансової допомоги,

добровільних пожертв, страхові відшкодування, бюджетні дотації), так і позиковий капітал (продаж облігацій, банківські кредити, кошти інших кредиторів).

На всіх етапах функціонування підприємства формування фінансових ресурсів спрямоване на задоволення потреби в окремих їх видах (рис. 1.7). Вагомим завданням фінансового менеджменту є оптимізація складу й структури джерела фінансування для забезпечення ефективної діяльності підприємства з урахуванням умов функціонування підприємства [23, 24].

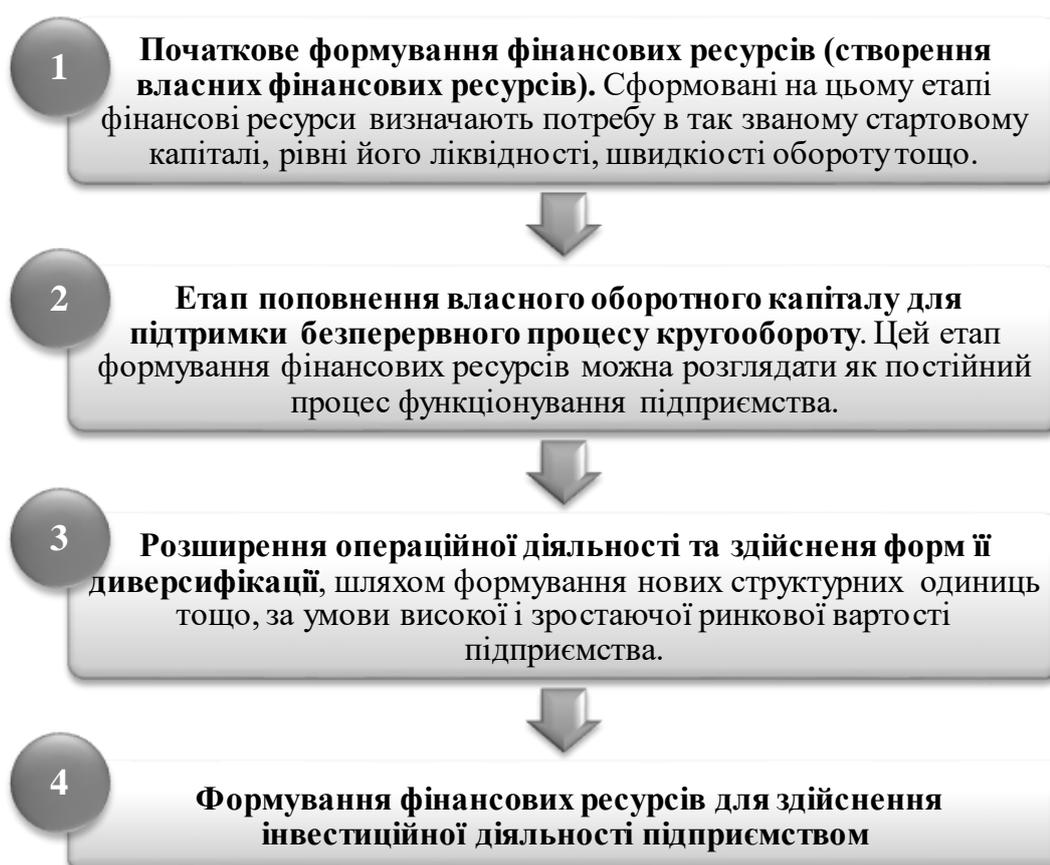

Рис. 1.7. Етапи формування фінансових ресурсів підприємства

Нормально функціонуючі підприємства не обмежуються лише власними джерелами для формування фінансових ресурсів. Значну частку у джерелах формування фінансових ресурсів становлять залучені кошти, зокрема кредити та кредиторська заборгованість.

Існують об'єктивні причини, через які формування фінансових ресурсів виключно за рахунок власних джерел є або неможливим, або неефективним. Це зокрема необхідність накопичення готової продукції для подальшої реалізації партіями, відволікання коштів на розрахунки, особливо при відправці продукції на далекі відстані, а також заготовка сировини для переробки на підсобних підприємствах, що обумовлює виникнення кредиторської заборгованості.

Складові та структура джерел фінансових ресурсів визначають не лише політику фінансування господарської діяльності підприємства, а й впливають на фінансові результати його діяльності. Однак є певні чинники, що впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства (рис. 1.8).

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
<ul style="list-style-type: none"> • Державна фінансова підтримка • Амортизаційна політика • Галузева приналежність • Податкова політика • Розмір процентних ставок за кредитами • Розвиток фінансового ринку та його інфраструктури • Інфляційні процеси 	<ul style="list-style-type: none"> • Форма власності • Організаційно-правова структура • Кредитоспроможність підприємства • Внутрішня фінансова політика підприємства • Мета і завдання фінансово-господарської діяльності на певному етапі • Збільшення кредиторської заборгованості • Збільшення обсягів виручки

Рис. 1.8. Основні чинники обсягу та структури джерел фінансових ресурсів підприємства [33, 48, 64]

У процесі діяльності підприємство має обирати оптимальні варіанти збільшення фінансових ресурсів – за рахунок зовнішніх або внутрішніх фінансових ресурсів. Значні обсяги фінансових ресурсів, особливо на новостворених та реорганізованих підприємствах, можуть бути залучені на фінансовому ринку через продаж акцій, облігацій та інших видів цінних

паперів, випущених підприємством, а також дивідендів і відсотків за цінними паперами інших емітентів, доходів від фінансових операцій та кредитів.

В сучасних умовах діяльності підприємств в Україні неможливо віддати перевагу лише одному джерелу формування фінансових ресурсів. Використання лише власних коштів може обмежити зростання фінансового потенціалу підприємства, тоді як використання позикових та залучених коштів у значних обсягах може бути досить дорогим і значно підвищує ризик неплатоспроможності в умовах невизначеності.

1.2. Особливості використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання

Ефективне використання фінансових ресурсів, які виступають джерелом формування активів підприємства, є однією з найважливіших передумов адаптації підприємств до динамічних умов ринкового середовища, що набуває особливої актуальності в умовах сьогодення.

Обґрунтування достатнього розміру фінансових ресурсів підприємства, який залежить першочергово від обсягу виробництва підприємства, відіграє важливу роль у забезпеченні безперервної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Існує прямий взаємозв'язок між розміром фінансових ресурсів і обсягом виробництва підприємства, які взаємно впливають один на одного. Наприклад, недостатність фінансових ресурсів може призвести до зменшення обсягу виробництва і обмежити можливість розширення його, призвести до зниження використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, робочими та іншими ресурсами. Це, своєю чергою, призведе до ще більшого зменшення фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси безперервно перебувають у русі, формуючись, головним чином, за рахунок грошових коштів, які вивільняються з обороту. Підприємство постійно здійснює закупівлю необхідних матеріальних

ресурсів для наступного виробничого циклу. З цього випливає, що з теоретичної точки зору достатньо мати лише одне джерело для формування фінансових ресурсів – надходження грошових коштів від реалізації виготовленої продукції для забезпечення наступного виробничого циклу. Проте на практиці обставини складаються так, що ця теоретична можливість, особливо протягом року, майже ніколи не реалізується, адже для забезпечення економічного зростання досить часто варто залучати більший обсяг фінансових ресурсів у окремі часові проміжки.

Тому в процесі формування та використання фінансових ресурсів підприємства вирішенню підлягають наступні завдання [34]:

- визначити яку частину прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після виплати податків, варто спрямувати на розвиток виробництва й технічне оновлення, а яку залишити у фонді споживання;
- обґрунтувати оптимальний спосіб використання вільних фінансових ресурсів (на будівництво нових цехів, технічне переоснащення, придбання акцій іншого підприємства тощо);
- обрати найбільш ефективний варіант витрачання коштів – чи придбати запаси дефіцитних матеріалів понад мінімальні потреби виробництва, чи закупівляти їх по мірі необхідності;
- збільшити статутний капітал шляхом додаткової емісії акцій або звернутися за кредитом до комерційного банку.

Для генерації максимального прибутку від сформованих фінансових ресурсів підприємства важливим питанням є оптимізація їх структури, тобто формування раціонального співвідношення між поточною вагою власних і позикових джерел фінансових ресурсів у сукупному обсязі коштів.

При розробці стратегії фінансування активів одне із найважливіших завдань фінансового менеджменту полягає у необхідності забезпечити фінансування господарської діяльності, з одного боку, не маючи достатньо великих внутрішніх джерел фінансових ресурсів, а з іншого – уникаючи

великого збільшення обсягів позикових коштів. Вирішення цієї проблеми є досить складним завданням фінансового менеджменту підприємства.

За міжнародною практикою оптимізація структури капіталу здійснюється за трьома моделями (критеріями): мінімум середньозваженої вартості капіталу, максимум рівня рентабельності капіталу, фінансування активів з урахуванням мінімального рівня ризику [40].

Динамічний розвиток підприємства неможливий без належного фінансування його діяльності. Тому для підприємств надзвичайно важливо не лише знаходити фінансові ресурси для нарощування капіталу, але й обґрунтовувати пріоритетні напрямки використання сформованих фінансових ресурсів. Адже саме від цього залежить прибутковість, темпи економічного зростання та загальний успіх в ринкових умовах господарювання.

При визначенні напрямків використання фінансових ресурсів підприємства ключовим завданням стає їх оптимізація та раціональний перерозподіл. Адже саме від ефективності використання цих ресурсів залежить оптимальна структура активів, яка, в свою чергу, гарантує прибутковість, рентабельність роботи та досягнення інших цілей підприємства.

Важливим аспектом при цьому є оцінка джерел формування фінансових ресурсів. Зіставлення взаємопов'язаних статей активу, що відображають структуру розміщення цих ресурсів, та статей пасиву, які показують джерела їх формування, наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Напрями розміщення фінансових ресурсів підприємства у його активах

Розміщення фінансових ресурсів (активи)	Види фінансових ресурсів (пасиви)
1	2
1. Необоротні активи	
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи	Статутний і додатковий капітал, довгострокові кредити, позики, забезпечення наступних витрат і платежів, інші власні кошти
1.2. Довгострокові фінансові вкладенні в акції інших підприємств, інші цінні папери	Нерозподілений прибуток підприємства

Продовження табл. 1.1

1	2
2. Оборотні активи	
2.1. Виробничі запаси, незавершене виробництво, залишки готової продукції на складах підприємства	Статутний капітал у частині оборотних коштів, нерозподілений прибуток, кредити і позики, розрахунки з кредиторами.
2.2. Грошові кошти та їх еквіваленти	Статутний капітал у частині внесків засновників, кредити та позики, розрахунки з кредиторами, доходи майбутніх періодів.
3. Витрати майбутніх періодів	Розрахунки з кредиторами, забезпечення наступних витрат і платежів.

Сформовані фінансові ресурси відображаються в пасиві балансу підприємства, а потім знаходять своє розміщення в активах, тобто стають джерелами їх покриття [4, 9]. Згідно з спрощеною фінансовою логікою, довгострокові зобов'язання рекомендується направляти лише на фінансування необоротних активів, а поточні – на покриття потреби в оборотних активах [3, 47]. Візуалізувати цю спрощену модель фінансування можна за допомогою рисунка 1.9.

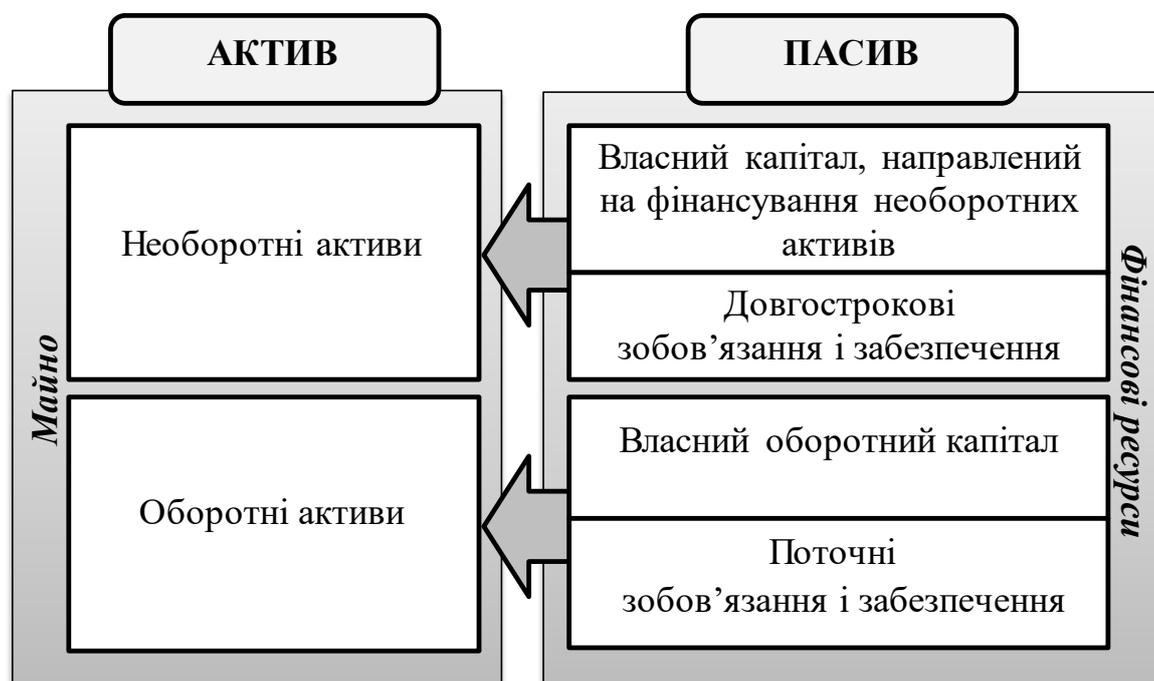

Рис. 1.9. Спрощена модель фінансування підприємства

Власні фінансові ресурси використовуються для створення активів, а статутний (zareєстрований) капітал підприємства виступає ключовим джерелом їх формування. До певної міри, розмір статутного капіталу впливає на можливість отримання зовнішнього фінансування та на ділову репутацію підприємства. Саме його розмір визначає участь кожного засновника та акціонера у капіталі підприємства і слугує критерієм для визначення розміру прибутку, що розподіляється між ними.

Початково основні засоби (основні виробничі та невиробничі фонди) новостворених підприємств формуються за рахунок саме власних фінансових ресурсів підприємства, що знаходять втілення у зареєстрованому (інвестованому) капіталі. У момент придбання основних фондів і їх включення до балансу підприємства, їх вартість збігається. У подальших періодах через участь основних фондів у виробничому процесі їх вартість варто поділяти на дві частини: одна частина, яка дорівнює зносу, переноситься на готову продукцію, а інша представляє залишкову вартість діючих основних фондів [10]. Частина вартості зношених основних фондів, яка переноситься на готову продукцію, поступово відшкодовується підприємству через дохід від її реалізації (надходження від амортизації).

Для обслуговування процесу виробництва та реалізації продукції частина власних фінансових ресурсів після формування основних засобів направляється на придбання оборотних активів.

Підприємства формують свої оборотні активи, використовуючи як власні, так і позикові фінансові ресурси. Власні кошти відіграють ключову роль у цьому процесі, адже вони забезпечують майнову та оперативну самостійність підприємства, що є необхідними умовами для його рентабельної роботи та відповідальності за прийняті рішення.

Крім вищезазначеного використання фінансових ресурсів підприємства здійснюється за багатьма іншими напрямками, головні з яких відображено на рис. 1.10.

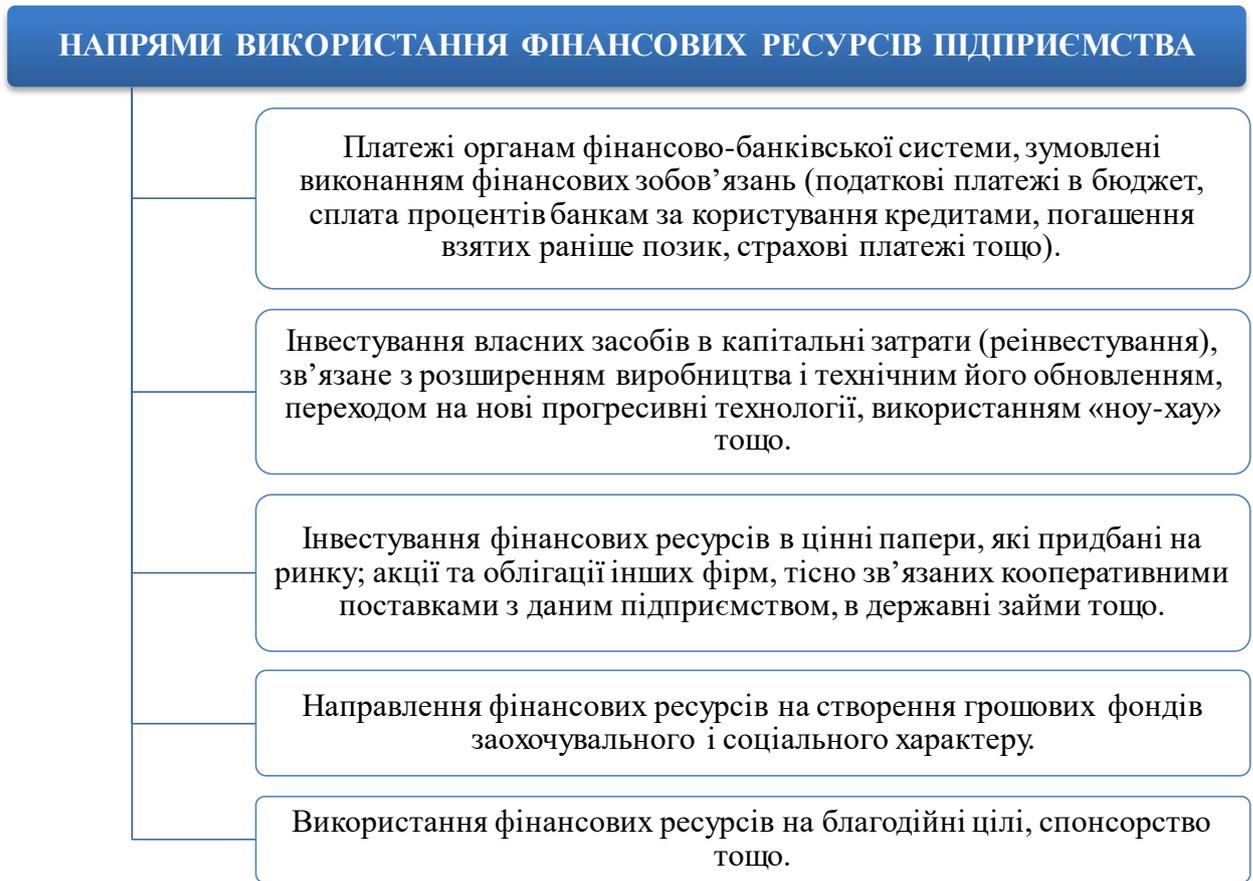

Рис. 1.10. Напрями використання фінансових ресурсів підприємства

Особливості використання фінансових ресурсів підприємства можуть суттєво відрізнитися залежно від низки факторів, як от галузь діяльності, розмір та структура капіталу, фінансові цілі та стратегія розвитку, макроекономічні умови, державна регуляція та ін.

Так, на виробничих підприємствах значна частина фінансових ресурсів спрямовується на інвестування в основні засоби, виробничі запаси та матеріали, використовуються довгострокові кредити для фінансування інвестиційних проектів. Натомість, у торговельних підприємств переважають короткострокові активи, такі як товарні запаси та дебіторська заборгованість, широко використовуються короткострокові кредити для фінансування поточних витрат.

Якщо аналізувати специфіку формування і використання фінансових ресурсів підприємствами різного розміру, то варто відмітити, що великі

підприємства мають доступ до ширшого кола джерел фінансування, включаючи акціонерний капітал, облігації та кредити, можуть використовувати більш складні фінансові інструменти, такі як деривативи та хеджування і зазвичай мають більш диверсифіковану структуру капіталу. Тоді як малі й середні підприємства більшою мірою залежать від власних коштів та банківських кредитів, мають обмежений доступ до альтернативних джерел фінансування і їх структура капіталу більш ризиківана.

У залежності від фінансових цілей та стратегії розвитку ті підприємства, які що прагнуть до розширення, збільшують інвестиції в основні засоби, товарні запаси та маркетинг, використовують більше довгострокових кредитів та емітують акції, приймають на роботу більше персоналу й використовують більше фінансових ресурсів на оплату праці. Підприємства, що прагнуть до максимізації прибутку, зосереджуються на оптимізації витрат та підвищенні рентабельності, використовують більше власних фінансових ресурсів та короткострокових кредитів, виплачують дивіденди акціонерам.

Утім, фінансовий стан будь-якого підприємства не може бути стійким, якщо воно не одержує прибуток, котрий забезпечує необхідний приріст власних фінансових ресурсів, насамперед для фінансування заходів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази виробництва і соціальної сфери.

Загалом, використання фінансових ресурсів є важливою складовою частиною фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Від того, наскільки раціонально підприємство використовує свої кошти, залежить його конкурентоспроможність, фінансова стійкість, здатність виконувати свої зобов'язання перед різноманітними контрагентами (постачальниками сировини, фінансовими установами, державою, персоналом, власниками) та можливість розвитку в несприятливих умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності, зростаючою кількістю викликів, ризиків і загроз.

1.3. Показники оцінювання ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства

Необхідність аналізу процесів формування, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємств обумовлена, насамперед, проблемами забезпечення його ефективної діяльності та досягнення динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем. Це включає пошук шляхів виживання підприємств в умовах невизначеності та інтеграційних процесів, а також врахування нових факторів успіху в конкурентному середовищі. Саме тому на сучасному етапі розвитку національної економіки все більше уваги приділяється оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства та ефективного їх використання, оскільки вони є ключовими для функціонування й подальшого розвитку підприємств.

Аналіз формування та використання фінансових ресурсів підприємства передбачає реалізацію послідовності завдань фінансового менеджменту, наведених на рис. 1.11.

Рис. 1.11. Алгоритм аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства

На початковому етапі аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства варто здійснити оцінювання діяльності підприємства в контексті його цілей, завдань та необхідних фінансових ресурсів для їх реалізації. Це необхідний етап для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та зростання інвестиційної привабливості підприємства.

Оцінювання діяльності підприємства – це комплексний процес, який передбачає аналіз його фінансового стану, ефективності роботи та перспектив розвитку. У контексті порівняння цілей та завдань підприємства з можливостями залучення фінансових ресурсів з різних джерел, воно має ключове значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Оцінка дозволяє визначити, чи відповідають наявні фінансові ресурси цілям та завданням підприємства. На основі аналізу можна розробити стратегії залучення додаткових коштів, якщо це необхідно, скоригувати цілі та завдання, якщо вони нереалістичні з точки зору доступних ресурсів.

На наступному етапі слід проаналізувати сформований склад і структуру джерел формування капіталу, виявити сформовані закономірності і можливі варіанти їх зміни під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Це дозволяє виявити неефективні напрямки використання коштів та оптимізувати їх розподіл, що може призвести до економії коштів та підвищення рентабельності підприємства. Також можна краще зрозуміти, які джерела фінансування є найбільш вигідними для підприємства.

Структуру фінансових ресурсів підприємства визначають співвідношення власних і залучених коштів, а також розподіл між коротко- та довгостроковими зобов'язаннями. Важливим показником, що характеризує структуру фінансових ресурсів підприємства, є коефіцієнт фінансового левериджу ($K_{\text{фл}}$). Він показує, яка частка активів підприємства фінансується за рахунок позикових коштів і розраховується як співвідношення боргового капіталу до власного.

$$K_{\text{ФЛ}} = \frac{\text{Борговий капітал}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.1)$$

Цей показник відображує ризик структури капіталу, що зростає зі збільшенням питомої ваги боргового капіталу у загальному обсязі фінансових ресурсів. Ризик структури капіталу називають фінансовим ризиком у вузькому розумінні [35].

Структура фінансових ресурсів будь-якого підприємства не є статичною й залежить від низки факторів, таких як:

- галузева належність – підприємства в різних галузях мають різні потреби у фінансуванні, що обумовлює відмінності в структурі їхніх фінансових ресурсів;
- стан фінансового ринку – доступність та вартість кредитів та інших джерел фінансування можуть суттєво впливати на те, як підприємства формують свою капітальну структуру;
- інші фактори, як от розмір та вік підприємства, його конкурентна позиція, стратегія розвитку та інші фактори.

В умовах розвиненої ринкової економіки значення коефіцієнта фінансового левериджу до 2 і більше може вважатися допустимим для корпорацій, залежно від галузі. Це пояснюється тим, що такі підприємства мають більш стійке фінансове становище та кращу платоспроможність, що дозволяє їм брати на себе більше боргів.

Однак в умовах перехідної економіки та низької платоспроможності підприємств критичним рівнем коефіцієнта фінансового левериджу стає значення 1. Це пов'язано з тим, що високий рівень боргового навантаження може призвести до фінансових труднощів та банкрутства підприємства.

Важливо зазначити, що Національний банк України у своїх рекомендаціях щодо оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників також визнає значення 1 як критичний рівень коефіцієнта

фінансового левериджу. Це підкреслює важливість цього показника для оцінки фінансового стану та ризиків підприємства.

Структура капіталу значною мірою залежить від стану фінансового ринку. На розвинених фінансових ринках підприємства мають майже необмежений доступ до ринку позикового капіталу, тоді як у країнах з перехідною економікою важко забезпечити достатній рівень фінансування через позики.

Підводячи підсумок, можна сказати, що структура фінансових ресурсів підприємства має суттєве значення для його стійкості та розвитку. Важливо враховувати всі фактори, що впливають на цю структуру, та обирати оптимальний рівень боргового навантаження, який відповідає специфіці конкретного підприємства та умовам ведення бізнесу [65].

Для оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства може застосовуватися низка критеріїв, серед яких варто виділити наступні [42, 45]:

1. Економічної ефективності використання фінансових ресурсів: $ЧП/ФР > 0$, де ЧП – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших платежів в звітному періоді, тис. грн; ФР – середньорічний обсяг фінансових ресурсів підприємства в звітному періоді, тис. грн.

2. Підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів: $ЧП/ФР > ЧП_{п}/ФР_{п}$, де $ЧП_{п}$ – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і інших платежів в попередньому періоді, тис. грн; $ФР_{п}$ – середньорічний обсяг фінансових ресурсів підприємства в попередньому періоді, тис. грн.

3. Оптимальної ефективності використання фінансових ресурсів: $ЧП/ФР \rightarrow \max$.

Певні висновки щодо ефективності використання фінансових ресурсів підприємства (і, отже, щодо ефективності його фінансової діяльності) можна

робити шляхом порівняння досягнутого результату його господарської діяльності – прибутку з обсягом фінансових ресурсів, що були в розпорядженні підприємства у відповідний період [43].

Разом із цим критеріями ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства можуть виступати показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та рентабельності підприємства, які на пряму залежать від якості управління фінансовими ресурсами підприємства.

Для характеристики наявності джерел фінансування запасів виділяють три основних показники.

1. Наявність власних коштів (В) – визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства [27]:

$$В = ВК - НА, \quad (1.2)$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) – визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ) [27]:

$$ВД = В + ДЗ, \quad (1.3)$$

3. Наявність загальних коштів (ЗК) – визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК) [27]:

$$ЗК = ВД + КК \quad (1.4)$$

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування [27]:

1. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних коштів (Φ^B):

$$\Phi^B = B - Зп, \quad (1.5)$$

де $Зп$ – запаси підприємства.

2. Надлишок (+) чи дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів ($\Phi^{ВД}$) [27]:

$$\Phi^{ВД} = ВД - Зп, \quad (1.6)$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (–) загальних коштів ($\Phi^{ЗК}$) [27]:

$$\Phi^{ЗК} = ЗК - Зп, \quad (1.7)$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник [27]:

$$S_{(\Phi)} = \{S1 (\pm \Phi^B), S2 (\pm \Phi^{ВД}), S3 (\pm \Phi^{ЗК})\}, \quad (1.8)$$

де функція визначається так:

$$S_{(\Phi)} = \begin{cases} 1, \text{ якщо } \Phi \geq 0; \\ 0, \text{ якщо } \Phi < 0. \end{cases}$$

Для характеристики фінансового стану на підприємстві розглядають чотири типи фінансової стійкості.

Перший – абсолютна фінансова стійкість. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд [27]:

$$S = \{1, 1, 1\}; \quad (1.9)$$

$$B > Зп.$$

Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів, що трапляється вкрай рідко.

Другий – нормальна фінансова стійкість. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має вигляд [27]:

$$S = \{0,1,1\}; \quad (1.10)$$

$$Зп = В + ДЗ.$$

У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних коштів також і довгострокові позикові кошти. Такий тип фінансування запасів є «нормальним» із точки зору фінансового менеджменту. Нормальна фінансова стійкість є найбільш бажаною для підприємства.

Третій – нестійкий (передкризовий) фінансовий стан. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд [27]:

$$S = \{0,0,1\}; \quad (1.11)$$

$$Зп = В + ДЗ + КК.$$

Спостерігається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відновлення рівноваги внаслідок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Четвертий – кризовий фінансовий стан. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд [27]:

$$S = \{0,0,0\}; \quad (1.12)$$

$$Зп > В + ДЗ + КК.$$

Підприємство перебуває на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик.

За результатами розрахунків визначаємо тип фінансової стійкості даного підприємства за допомогою зведеної таблиці показників за типами фінансової стійкості (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійке становище	Кризове становище
$\Phi^B = B - Зп$	$\Phi^B > 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{ВД} = ВД - Зп$	$\Phi^{ВД} > 0$	$\Phi^{ВД} > 0$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$
$\Phi^{ЗК} = ЗК - Зп$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$

Крім цього оцінюються коефіцієнти фінансової стійкості, ліквідності й платоспроможності, наведені в додатку А.

Таким чином, за результатами комплексного аналізу впливу формування і використання фінансових ресурсів підприємства на його ключові показники фінансового стану виявляються напрями удосконалення структури фінансових ресурсів та підвищення ефективності їх використання для підвищення фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та рентабельності підприємства.

Отже, фінансові ресурси виступають одним із найбільш важливих для забезпечення діяльності суб'єктів господарювання видом економічних ресурсів, оскільки вони здатні швидко трансформуватися у матеріальні, нематеріальні, технологічні, інноваційні та інші види ресурсів і цим самим визначають рівень рентабельності підприємства.

Досліджено економічну сутність фінансових ресурсів. Виявлено, що у науковій літературі сформувався три підходи до її визначення: за першим фінансові ресурси розглядаються як сукупність усіх грошових коштів у фондовій та нефондовій формі, що є у розпорядженні підприємства; за

другим підходом фінансові ресурси визначаються як фонди грошових коштів з певним цільовим призначенням, тобто за цим підходом фінансові ресурси існують тільки у фондовій формі та використовуються за цільовим призначенням; за третім підходом виокремлюють лише певну частину з фінансового або грошового потоку підприємства, яка може вважатись фінансовими ресурсами.

Притримуємося позиції, що під фінансовими ресурсами необхідно розуміти грошові доходи і надходження, які є у розпорядженні підприємства, що призначені для здійснення витрат по розширеному відтворенню та виконання фінансових зобов'язань суб'єкта господарювання.

Систематизовано критерії розподілу фінансових ресурсів підприємства на різні види, основними з яких є поділ за джерелами формування на внутрішні і зовнішні та за правом власності на власні, позичені й залучені.

Розглянуто джерела формування фінансових ресурсів, види й обсяги яких залежать від специфіки діяльності підприємства, його розміру, зовнішніх умов функціонування. Встановлено, що фінансування діяльності підприємства здійснюється за рахунок власних і прирівняних до них засобів, мобілізації ресурсів на фінансовому ринку і надходження грошових засобів від фінансово-банківської системи в порядку перерозподілу.

Узагальнено напрями використання фінансових ресурсів підприємства, пріоритетним із яких є витрачання фінансових ресурсів для придбання необоротних і оборотних активів для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Визначено критерії та показники оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Доведено, що комплексний аналіз параметрів сутнісних ознак фінансових ресурсів дозволить якісно формувати механізм їх відтворення на рівні підприємств та комплексно оцінювати ефективність їх використання.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

2.1. Фінансово-економічна характеристика ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

Дослідження формування та використання фінансових ресурсів підприємства проводиться на матеріалах Публічного акціонерного товариства «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод» (ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»), місцезнаходження якого: вул. Столетова, 21, м. Дніпро, 49081 [49]. Основною метою діяльності товариства є отримання прибутку шляхом здійснення виробничої та іншої господарської діяльності, основним предметом якої є виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі; виробництво чавуну, сталі та феросплавів; промислова розробка родовищ, видобування та реалізація корисних копалин місцевого значення; видобування корисних копалин з родовищ, що мають загальнодержавне значення та включені до Державного фонду родовищ корисних копалин [43].

Завод виготовляє та постачає понад 1200 різних типів та розмірів сталевих труб, діаметром від 10 до 377 мм. Серед них: безшовні гарячодетформовані труби, обсадні труби та муфти до них, безшовні холодндетформовані труби загального використання, а також труби високої та особливо високої точності, і підшипникові труби [43].

Завод також виготовляє понад 100 різних типорозмірів цільнокатаних залізничних коліс різної конфігурації для вагонів вантажних та пасажирських, швидкісних експресів, електропоїздів, з діаметрами від 650 до 1225 мм, а також бандажів для локомотивів, вагонів метрополітену, трамваїв та інших транспортних засобів. Серед них: суцільнокатані залізничні колеса,

залізничні бандажі, залізничні осі та колісні пари. Поміж іншого, завод також виробляє заготовки для тягових шестерень електровозів, колісні центри та інші компоненти для залізничного та муніципального транспорту [43].

ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» має три виробничі цехи для виготовлення сталевих труб. Кожен з них обладнаний двома установками з пілігримовими станами, а також трьохвалковим розкатним станом. Також є трубопрокатний агрегат ТПА-140 з двома станами для подовжнього прокату, стани для холодного періодичного подовжнього прокату труб, та два волочильних стани. Крім цього, є сучасні ділянки для обробки труб. Основний виробничий майданчик розташований на території Індустріального району м. Дніпро, прилегає до Придніпровської залізничної магістралі [43].

Наразі ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» – це сучасне підприємство, одне з найбільших у галузі, а по виробництву деяких видів продукції – єдине в Україні. Воно має сучасне обладнання, технології, способи забезпечення й контролю якості сталевих труб, бандажів, коліс, кільцевих виробів.

Головною стратегічною метою компанії в сфері якості є досягнення провідної позиції на ринках, де вона виробляє високоякісну продукцію, що повністю відповідає очікуванням та вимогам споживачів. Це досягається через чітке виконання узгоджених стандартів. Саме тому ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» послідовно реалізує стратегію технічного і економічного зростання, спрямовану на підвищення конкурентоспроможності продукції та зміцнення своєї позиції на важливих ринках. Основні напрямки цієї стратегії включають впровадження нових розробок, модернізацію обладнання, розширення асортименту продукції, а також постійне підвищення якості, експлуатаційних та споживчих характеристик. [43].

ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» здійснює зовнішньоекономічну діяльність як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності у відповідності із метою і в межах предмету своєї діяльності.

Фінансова стратегія ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» спрямована на виконання трьох цілей:

– забезпечення товариства необхідними грошовими коштами для його стабільності і ліквідності;

– забезпечення рентабельності і отримання максимального прибутку;

– задоволення матеріальних і соціальних потреб працівників [43].

У 2022 році повномасштабні військові дії в Україні мали значний вплив на діяльність підприємства. Якщо в 2020 році обсяг виробленої продукції компанії становив 332,909 тис. тон, то на звітну дату 2022 року цей показник знизився до 76,327 тис. тон, що складає лише 23% від попереднього рівня (див. табл. 2.1). Це означає, що обсяг виробництва зменшився в 4,4 рази. Падіння спостерігалось протягом обох років: у 2021 році обсяг виробництва зменшився на 37,4%, а у 2022 році – на 173,0%. Ці зміни стали результатом значного зменшення експорту продукції в країни близького зарубіжжя, що скоротився на 70% [43].

Таблиця 2.1

Обсяг виробництва ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2020-2022 рр.

Вид продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2021/2020		Темп зростання, %	Відхилення (+;-) 2022/2021		Темп зростання, %
	тис. тон	питома вага, %	тис. тон	питома вага, %	тис. тон	питома вага, %	абсол.	%		абсол.	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Колеса	175,924	52,8	155,747	74,7	66,06	86,5	-20,177	21,9	-11,5	-89,687	-64,6	-135,8
Бандажі	2,642	0,8	2,11	1,0	1,16	1,5	-0,532	0,2	-20,1	-0,950	-1,3	-81,9
Осі для колісних пар	10,197	3,1	11,69	5,6	3,001	3,9	1,493	2,5	14,6	-8,689	-1,4	-289,5
Труби сталеві та безшовні	144,146	43,3	38,819	18,6	6,106	8,0	-105,327	-24,7	-73,1	-32,713	-32,7	-535,8
Всього	332,909	100	208,366	100	76,327	100,0	-124,543	×	-37,4	-132,039	×	-173,0

Обсяг виробництва коліс за період 2020-2022 років знизився з 175,924 тис. тонн до 66,060 тис. тонн (в 2,7 рази, включаючи зниження на 135,8% за останній рік), обсяг виробництва бандажів зменшився з 2,642 тис. тонн до 1,160 тис. тонн (в 2,28 рази, включаючи зниження на 81,9% за останній рік), виробництво осей для колісних пар скоротилося з 10,197 тис. тонн до 3,001 тис. тонн (в 3,4 рази, включаючи зниження в 3,9 рази за 2022 рік), а виробництво сталевих та безшовних труб зменшилося

з 144,146 тис. тонн до 6,106 тис. тонн (в 23,6 рази, включаючи зниження в 6,4 рази за 2022 рік) (табл. 2.1).

Найбільші зміни у виробничій структурі підприємства спостерігалися у виготовленні сталевих та безшовних труб: з 43,3% від загального обсягу виробництва в 2020 році їх частка скоротилася до 18,6% в 2021 році і до 8,0% у 2022 році. Водночас основну частину прибутку компанії забезпечили колісні пари та суцільнокатані колеса, які склали понад 90% виробленої продукції.

ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» має високий потенційний ризик втрати частки ринку через появу нових конкурентів і подальший перерозподіл ринку. Така тенденція може негативно вплинути на фінансово-господарський стан підприємства в майбутньому. Для зниження ризику втрати частки ринку компанія диверсифікує клієнтську базу, виходячи на зарубіжні ринки. За останні 10 років список покупців продукції поповнився підприємствами з Казахстану, Туркменістану, Узбекистану, США, ОАЕ, Саудівської Аравії, Бразилії та Індії.

ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» постійно вдосконалює виробничі процеси, впроваджуючи новітні технології для підвищення якості продукції та зміцнення своїх позицій у поточних сегментах ринку. Компанія постійно підвищує стандарти співвідношення ціни та якості продукції та укладає довгострокові контракти з основними клієнтами, забезпечуючи поставку та обслуговування продукції протягом усього терміну експлуатації [43].

Таким чином, основною діяльністю ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» є виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі, чавуну та феросплавів. Діяльність ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» має стратегічне значення для економіки країни, адже компанія є одним із провідних підприємств чорної металургії, що спеціалізується на виробництві сталевих труб, коліс, бандажів та кільцевих виробів. Крім того, підприємство є єдиним виробником деяких видів продукції в Україні. Далі проаналізуємо

ефективність формування й розподілу фінансових ресурсів підприємства через оцінювання динаміки і структуру майна цього товариства.

Джерелами формування майна є грошові кошти та майнові внески учасників, доходи від реалізації продукції, послуг та інших видів господарської діяльності, доходи від цінних паперів, кредити банків тощо. Загальна оцінка майна підприємства і джерел його формування здійснюється на основі агрегованого (ущільненого) балансу, який є укрупненою формою бухгалтерського балансу. Основна відмінність агрегованого балансу від стандартної форми звітності полягає в перегрупованні статей та їх об'єднанні за однаковим економічним змістом. Агрегований баланс складається на основі даних форми № 1 «Баланс» (див. додатки Б, В, Г).

Для аналізу динаміки змін статей балансу (горизонтальний аналіз) і визначення його структури (вертикальний аналіз) складемо агрегований баланс (табл. 2.2) за три роки.

Методика та алгоритм аналізу майна ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» відображена наступним рис. 2.1 [57].

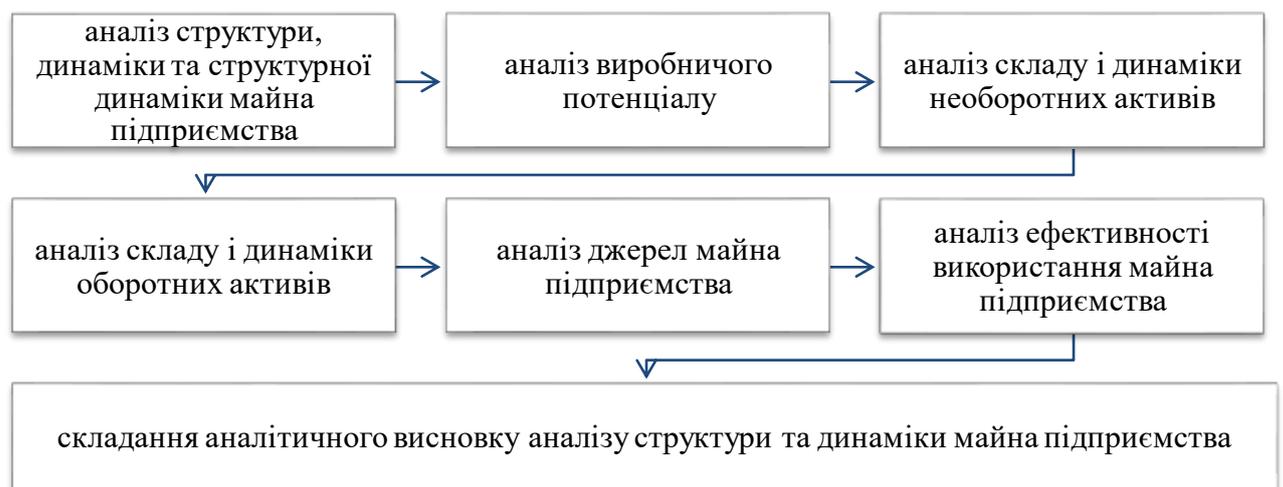

Рис. 2.1. Методика та алгоритм аналізу майна ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

Використовуючи порівняльний аналітичний баланс підприємства, можна всебічно проаналізувати та оцінити структуру капіталу складу джерел формування майна підприємства, розміщення коштів в активах підприємства, що здійснено в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Агрегований баланс ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2020-2022 роки

Актив	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) (2021/2020)		Темп зростання, %	Відхилення (+;-) (2022/2021)		Темп зростання, %
	сума тис. грн.	питома вага, %	сума тис. грн.	питома вага, %	сума тис. грн.	питома вага, %	абсолютне	%		абсолютне	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Необоротні активи	4 210 606	22,7	3 576 322	20,1	3 424 602	17,2	-634 284	-2,6	-15,1	-151 720	-2,9	-4,2
1.1. Основні засоби	4 008 981	21,6	3 317 783	18,7	3 060 763	15,4	-691 198	-3,0	-17,2	-257 020	-3,3	-7,7
1.2. Нематеріальні активи	17 553	0,1	3 882	0,0	6 178	0,0	-13 671	-0,1	-77,9	2 296	0,0	59,1
1.2. Незавершені капітальні інвестиції	127 358	0,7	251 818	1,4	354 796	1,8	124 460	0,7	97,7	102 978	0,4	40,9
1.3. Відстрочені податкові активи	54 672	0,3	1 419	0,0	1 432	0,0	-53 253	-0,3	-97,4	13	0,0	0,9
1.4. Довгострокові фінансові інвестиції	2 042	0,0	1 420	0,0	1 433	0,0	-622	0,0	-30,5	13	0,0	0,9
1.5. Інші необоротні активи	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2. Оборотні активи	14 307 869	77,3	14 186 035	79,9	16 457 957	82,8	-121 834	2,6	-0,9	2 271 922	2,9	16,0
2.1. Запаси	1 624 761	8,8	693 432	3,9	985 638	5,0	-931 329	-4,9	-57,3	292 206	1,1	42,1
2.2. Дебіторська заборгованість	11 734 564	63,4	12 846 971	72,3	15 268 336	76,8	1 112 407	9,0	9,5	2 421 365	4,5	18,8
2.3. Грошові кошти	945 630	5,1	620 377	3,5	197 668	1,0	-325 253	-1,6	-34,4	-422 709	-2,5	-68,1
2.4. Виграти майбутніх пер.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2.5. Інші оборотні активи	2 914	0,0	25 255	0,1	6 315	0,0	22 341	0,1	766,7	-18 940	-0,1	-75,0
Майно всього	18 518 475	100,0	17 762 357	100,0	19 882 559	100,0	-756 118	0,0	-4,1	2 120 202	0,0	11,9
1. Власний капітал	4 676 228	25,3	5 316 479	29,9	4 346 690	21,9	640 251	4,7	13,7	-969 789	-8,0	-18,2
2. Довгострокові зобов'язання	3 281 211	17,7	3 296 938	18,6	3 463 427	17,4	15 727	0,8	0,5	166 489	-1,1	5,0
3. Поточні зобов'язання	10 561 036	57,0	9 148 940	51,5	12 072 442	60,7	-1 395 516	-5,5	-13,2	2 905 489	9,2	31,7
3.1. Короткострокові кредити	–	0,0	–	0,0	–	0,0	–	–	–	–	–	–
3.2. Кредиторська заборгованість	7 221 774	39,0	5 606 211	31,6	6 924 623	34,8	-1 598 983	-7,4	-22,1	1 300 399	3,2	23,1
3.3. Інші поточні зобов'язання	3 339 262	18,0	3 542 729	19,9	5 147 819	25,9	203 467	1,9	6,1	1 605 090	6,0	45,3
4. Зобов'язання, пов'язані з не оборотними активами, утримуваними для продажу та вибуття	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Капітал всього	18 518 475	100,0	17 762 357	100,0	19 882 559	100,0	-739 538	0,0	-4,0	2 102 189	0,0	11,8

Майно ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» включає необоротні активи (17,2-22,7%) та оборотні активи (77,3-82,8%), що є нетиповим для великого виробничого підприємства з високою вартістю основних засобів. Це свідчить про значну виробничу потужність компанії (табл. 2.2). Темп приросту активів є нестабільним (рис. 2.2) і залежить від обороту оборотних активів, основу яких становить дебіторська заборгованість (63,4-76,8% вартості активів)..

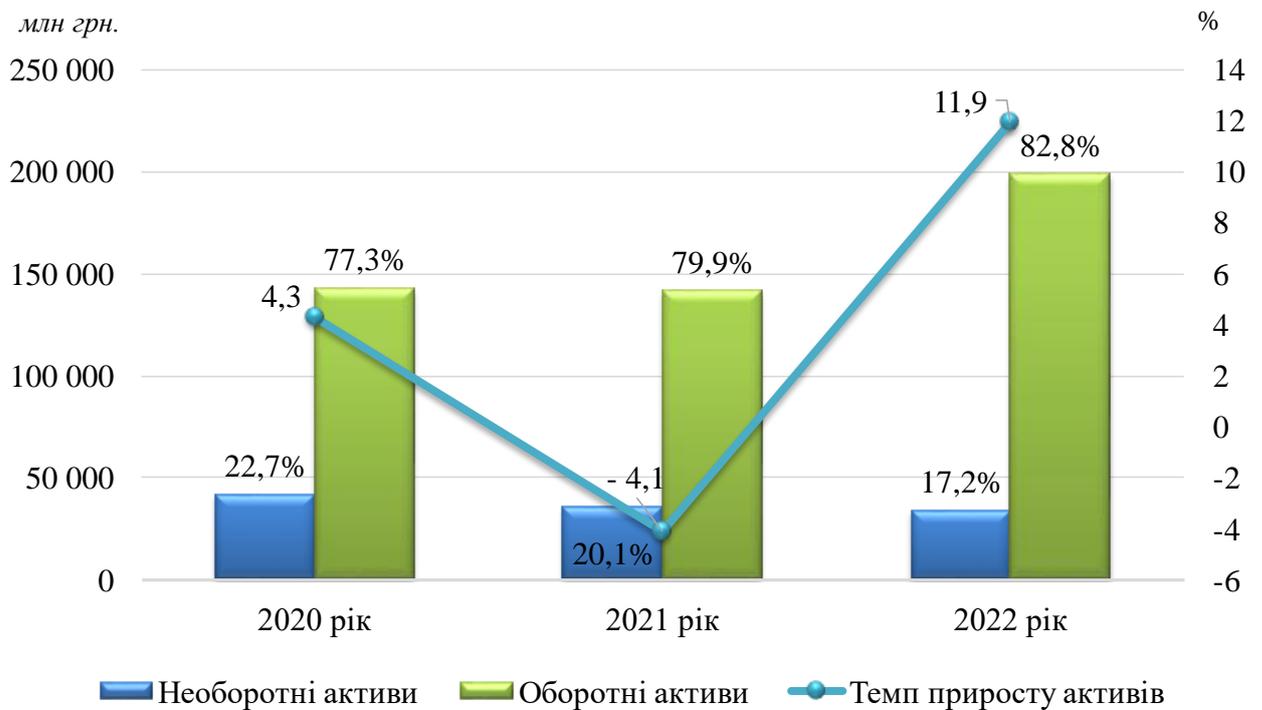

Рис. 2.2. Структура та динаміка вартості майна ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за період 2020-2022 рр.

Необоротні активи компанії в основному складаються з основних засобів (їх частка в майні становить 17,2-21,7% у різні періоди). Серед негативних тенденцій варто відзначити вибуття фондів в 2021 році на суму 691,2 млн грн (17,2%) і в 2022 році на 257,0 млн грн (7,7%). Скорочення нематеріальних активів у 2021 та 2022 роках може бути пов'язане з вибуттям основних фондів та передачею майнових прав. Загальне зменшення вартості засобів негативно впливає на інвестиційну привабливість та фінансову стійкість підприємства, оскільки свідчить про недостатній рівень

модернізації активів, який не встигає за темпами їх вибуття.

Зростання незавершених капітальних інвестицій у 2021 році на 97,7% (124,5 млн грн) та в 2022 році на 40,9% (103,0 млн грн) на тлі скорочення виробництва (табл. 2.1) свідчить про простої в основній діяльності та фінансово-оперативну кризу на підприємстві.

Зменшення відстрочених податкових активів пов'язане з вибуттям основних засобів і списанням амортизації, що не має значного впливу на фінансовий стан компанії, оскільки ці активи складають лише 0,3% від загальної структури майна (табл. 2.2). Негативною тенденцією є скорочення довгострокових фінансових інвестицій на 31,4%, оскільки це безпосередньо впливає на швидкість виробничих процесів та ефективність господарської діяльності, визначаючи фінансовий стан компанії.

Основу активів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» складають оборотні активи, які на 63,4-76,8% сформовані з дебіторської заборгованості. Такий високий рівень заборгованості, як потенційної виручки, підвищує рівень ліквідності товариства в середньо- та довгостроковій перспективі. Однак її надмірний рівень (при нормі до 30%) підсилює ризики виникнення прострочених та безнадійних боргів, що свідчить про неефективну політику управління заборгованістю.

Запаси компанії складають 3,5-8,8% активів і не мають значного впливу на фінансовий стан ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ». Проте нестабільність цих показників свідчить про розбалансовану систему постачання та неефективне управління виробничими процесами в кризових умовах.

Грошові кошти в активах підприємства скоротилися з 5,1% до 1,0%, що вказує на низьку ліквідність та платоспроможність у короткостроковій перспективі. Це відображає ненадійність ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» як позичальника та знижує його інвестиційну привабливість і конкурентоспроможність на кредитному ринку.

Капітал товариства переважно складається з поточних (51,6-60,7%) та довгострокових зобов'язань (17,4-18,5%) (табл. 2.2). Основну частину

капіталу формують поточні зобов'язання (рис. 2.3), які зростають за рахунок кредиторської заборгованості (на 23,1% у 2021 році) та інших поточних зобов'язань (на 45,3% у 2022 році).

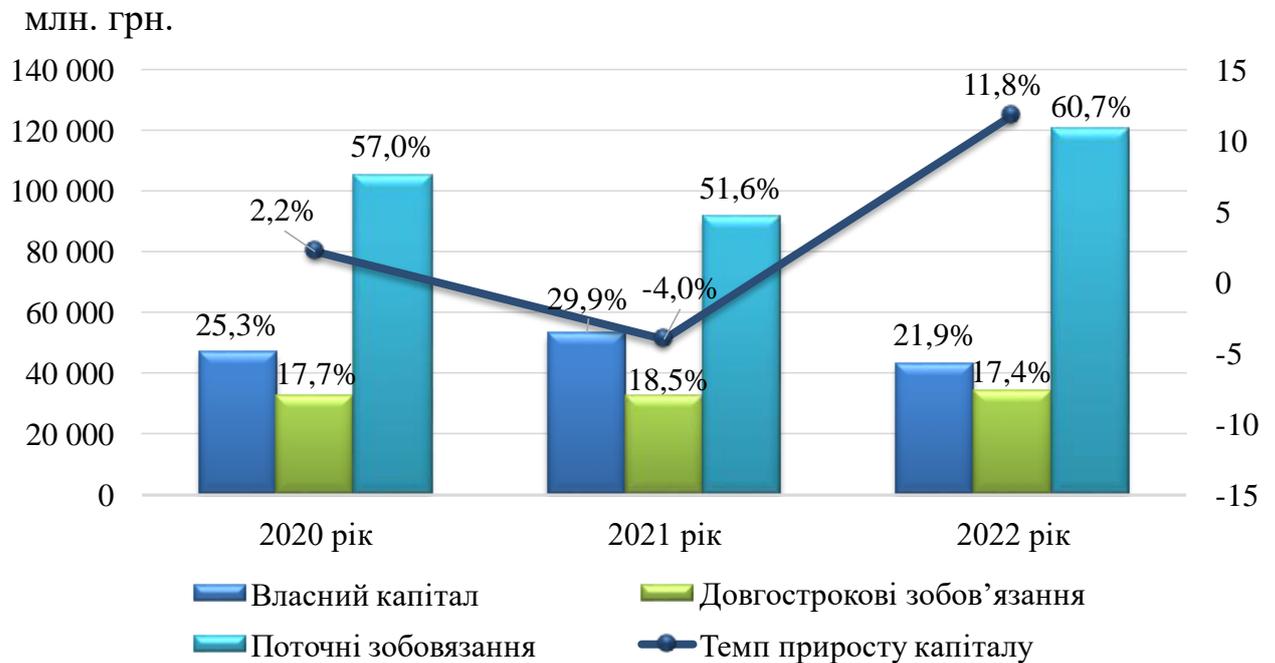

Рис. 2.3. Структура та динаміка вартості капіталу ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за період 2020-2022 рр.

Власний капітал компанії, що формує основу власних оборотних коштів і забезпечує платоспроможність та фінансову стійкість ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у середньостроковому періоді, зріс на 13,7% у 2021 році. Однак він скоротився на 18,2% у 2022 році внаслідок збиткової господарської діяльності та отримання втрат.

Таким чином, зростання частки дебіторської в структурі оборотних активів та кредиторської заборгованості з одночасним зменшенням величини власних фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» може негативно позначитися на динаміці ліквідності балансу та платоспроможності підприємства.

2.2. Аналіз структури та динаміки фінансових ресурсів підприємства

Власний капітал має значний вплив на ефективність та прибутковість будь-якого підприємства, включаючи ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ». Для оцінки власного капіталу необхідно розглянути питому вагу його складових та аналізувати динаміку їх структури протягом різних періодів. Для аналізу структури і динаміки власного капіталу компанії ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2020-2022 роки використовується аналітична таблиця 2.3.

Власний капітал ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» складається зі статутного капіталу, чия вартість зафіксована в установчих документах компанії на рівні 100 млн гривень, розділених на 400 млн іменних акцій з номінальною вартістю 0,25 гривень кожна. Хоча засновником підприємства є держава через Фонд державного майна України, за даними реєстру власників реєстру іменних паперів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ», сформованого ПАТ «Національний депозитарій України» станом на 31 грудня 2022 року, державна частка в статутному капіталі емітента відсутня. Протягом 2020-2022 років не відбувалися зміни в статутному капіталі підприємства, а його частка в загальній вартості капіталу становить 0,5-0,6%, що не дозволяє виконувати йому безпекову функцію в проведенні фінансових операцій.

Основний капітал ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» складається з капіталу у дооцінках, що використовується для узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів (див. рис. 2.4). За період 2020-2022 років його вартість, незважаючи на зниження у 2022 році, збільшилася на 103,1%, що свідчить про високі темпи закупівлі основних засобів і розширення виробничого потенціалу компанії. У загальній структурі капіталу його частка збільшилася з 3,2% до 5,7% у 2021 і 2022 роках відповідно. Додатковий капітал майже не змінюється і становить 0,8-0,9% вартості капіталу ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ». Він формується за рахунок емісії додаткових акцій у попередні періоди і призначений для фінансування господарської діяльності, але має мінімальний вплив на загальну структуру капіталу.

Таблиця 2.3

Структура і динаміка власного й позикового капіталу ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2020-2022 рр.

Капітал	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) (2021/2020)		Темп зростання, %	Відхилення (+;-) (2022/2021)		Темп зростання, %
	сума тис. грн.	питома вага, %	сума тис. грн.	питома вага, %	сума тис. грн.	питома вага, %	абсолютне	%		абсолютне	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	4 676 228	25,3	5 316 479	29,9	4 346 690	21,9	640 251	4,7	13,7	-969 789	-8,0	-18,2
1. Статутний капітал	100 000	0,5	100 000	0,6	100 000	0,5	-	0,0	0,0	-	-0,1	0,0
2. Капітал у дооцінках	595 827	3,2	1 283 897	7,2	1 124 069	5,7	688 070	4,0	115,5	-159 828	-1,6	-12,4
3. Додатковий капітал	159 851	0,9	159 171	0,9	158 255	0,8	-680	0,0	-0,4	-916	-0,1	-0,6
Всього інвестований капітал	855 678	4,6	1 543 068	8,7	1 382 324	7,0	687 390	4,1	80,3	-160 744	-1,7	-10,4
4. Резервний капітал	19 993	0,1	19 993	0,1	19 993	0,1	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
5. Нерозподілений прибуток	3 800 557	20,5	3 753 418	21,1	2 944 373	14,8	-47 139	0,6	-1,2	-809 045	-6,3	-21,6
Всього накопичений капітал	3 820 550	20,6	3 773 411	21,2	2 964 366	14,9	-47 139	0,6	-1,2	-809 045	-6,3	-21,4
ПОЗИКОВИЙ КАПІТАЛ	13 842 247	74,7	12 462 458	70,1	15 534 436	78,1	-1 379 789	-4,7	-10,0	3 071 978	8,0	24,6
1. Довгострокові зобов'язання	3 281 211	17,7	3 296 938	18,5	3 463 427	17,4	15 727	0,8	0,5	166 489	-1,1	5,0
1.1. Довгострокові кредити	2 549 621	13,8	-	0,0	1 378 865	6,9	-2 549 621	-13,8	-100,0	1 378 865	6,9	-
1.2. Довгострокові забезпечення	731 590	4,0	674 872	3,8	445 184	2,2	-56 718	-0,2	-7,8	-229 688	-1,6	-34,0
1.3. Інші довгострокові зобов'язання	-	-	2 622 066	14,7	1 639 378	8,2	2 622 066	14,7	-	-982 688	-6,5	-37,5
2. Поточні зобов'язання	10 561 036	57,0	9 165 520	51,6	12 071 009	60,7	-1 395 516	-5,5	-13,2	2 905 489	9,2	31,7
2.1. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	2 374 514	12,8	2 290 836	12,9	3 071 688	15,5	-83 678	0,1	-3,5	780 852	2,6	34,1
2.2. Заборгованість за товари, роботи, послуги	982 780	5,3	835 224	4,7	1 362 727	6,9	-147 556	-0,6	-15,0	527 503	2,2	63,2
2.3. Розрахунки з бюджетом	20 459	0,1	20 782	0,1	4 591	0,0	323	0,0	1,6	-16 191	-0,1	-77,9
2.4. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	3 514 686	19,0	2 158 554	12,1	2 151 562	10,8	-1 356 132	-6,8	-38,6	-6 992	-1,3	-0,3
2.5. Поточні забезпечення	329 335	1,8	317 395	1,8	332 622	1,7	-11 940	0,0	-3,6	15 227	-0,1	4,8
2.6. Інші поточні зобов'язання	3 339 262	18,0	3 542 729	19,9	5 147 819	25,9	203 467	1,9	6,1	1 605 090	6,0	45,3
СУКУПНИЙ КАПІТАЛ	18 518 475	100,0	17 778 937	100,0	19 881 126	100,0	-739 538	0,0	-4,0	2 102 189	0,0	11,8

Протягом 2020-2022 рр. ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» переважно фінансує свою діяльність за рахунок залученого капіталу, який протягом всього цього періоду перевищує 70,0%. У структурі позикових коштів переважають довгострокові кредити та заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, а також поточна кредиторська заборгованість за розрахунками. Власний капітал як джерело фінансування діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» використовується оптимально. Динаміка власного і позикового капіталу підприємства може бути оцінена за допомогою рисунку 2.4.

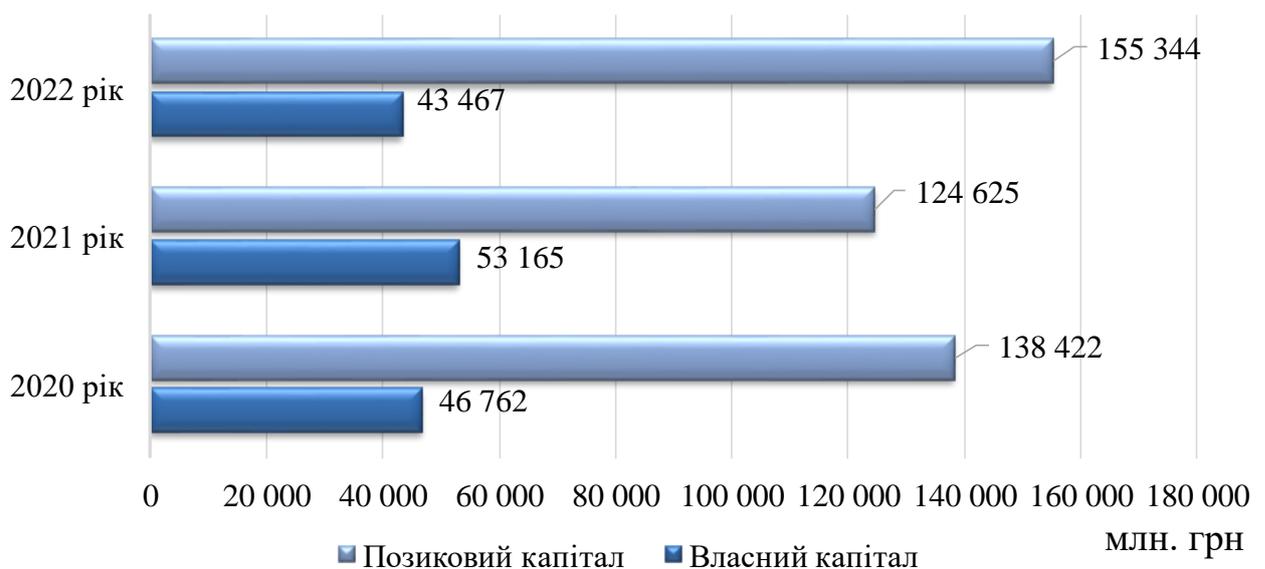

Рис. 2.4. Динаміка власного і позикового капіталу ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

Накопичений капітал, який в основному складається з нерозподіленого прибутку за період 2020-2022 роки, зменшився на 22,8%, зокрема на 21,6% у 2022 році. Це зменшення пов'язане зі зростанням витрат підприємства та зниженням чистого доходу від реалізації продукції на 13,5%.

Позиковий капітал ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» становить основу капіталу компанії і складає 74,7-78,1% (див. таблицю 2.3). Ключовими складовими пасиву є довгострокові кредити (нарахована частка в капіталі становить 6,9-13,8%), заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (12,8-15,5%), та поточна кредиторська заборгованість за розрахунками (10,8-19,0%).

Частка довгострокових кредитів в капіталі зменшилася з 13,8% до 6,9% у 2022 році. Проте, фінансування компанії за рахунок довгострокових інвестицій продовжується, що свідчить про перспективи відновлення ефективної господарської діяльності підприємства. Як наслідок, сума поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зменшилася, що пов'язано з реструктуризацією власних боргів та позитивними тенденціями у відновленні інвестиційної діяльності та покращенні фінансового стану.

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками має значний внесок у структурі джерел фінансування – 10,8%. Однак, при ефективному управлінні ліквідністю підприємства вона не становить великої загрози для його платоспроможності у 2022 році.

З метою забезпечення стабільності фінансового стану та ефективного розвитку підприємства, ми проведемо аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості для визначення їхньої оптимальності, а також для виявлення можливостей залучення додаткових джерел фінансування (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості

ПАТ «ІНТЕРПАЙП НГЗ» у 2020-2022 рр.

Найменування статей	На кінець року		Найменування статей	На кінець року		Співвідношення ДЗ і КЗ	
	сума, тис. грн	питома вага, %		сума, тис. грн	питома вага, %	суми, тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8
2020 рік							
Дебіторська заборгованість, в тому числі:	11 532 850	100	Кредиторська заборгованість, в тому числі:	7 857 187	100	3 675 663	31,9
за товари, роботи, послуги	11 292 102	97,9	за товари, роботи, послуги	982 780	12,5	10 309 322	91,3
по розрахункам	224 770	1,9	по розрахункам	3 535 145	45,0	-3 310 375	↓ в 15,7 разів
інша дебіторська заборгованість	15 978	0,1	інша кредиторська заборгованість	3 339 262	42,5	-3 323 284	↓ в 209 разів
2021 рік							
Дебіторська заборгованість, в тому числі:	12 766 838	100	Кредиторська заборгованість, в тому числі:	6 557 289	100	6 209 549	48,6
за товари, роботи, послуги	9 967 560	78,1	за товари, роботи, послуги	835 224	12,7	9 132 336	91,6
по розрахункам	275 496	2,2	по розрахункам	2 179 336	33,2	-1 903 840	↓ в 7,9 разів
інша дебіторська заборгованість	2 523 782	19,8	інша кредиторська заборгованість	3 542 729	54,0	-1 018 947	↓ в 1,4 рази

1	2	3	4	5	6	7	8
2022 рік							
Дебіторська заборгованість, в тому числі:	14 806 278	100	Кредиторська заборгованість, в тому числі:	8 666 699	100	6 139 579	41,5
за товари, роботи, послуги	11 607 886	78,4	за товари, роботи, послуги	1 362 727	15,7	10 245 159	88,
по розрахункам	665 157	4,5	по розрахункам	2 156 153	24,9	-1 490 996	↓в 3,2 рази
інша дебіторська заборгованість	2 533 235	17,1	інша кредиторська заборгованість	5 147 819	59,4	-2 614 584	↓в 2 рази

У 2020 році дебіторська заборгованість ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» значно перевищує кредиторську на 31,9% або 3 675,7 млн грн. Зокрема, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги перевищує кредиторську на 91,3% або 10 309,3 млн грн. Проте, дебіторська заборгованість за розрахунками та інша дебіторська заборгованість менша відповідних статей кредиторської заборгованості у 15,7 та 209 разів відповідно.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» протягом 2020-2022 рр. зображено на рисунку 2.5.

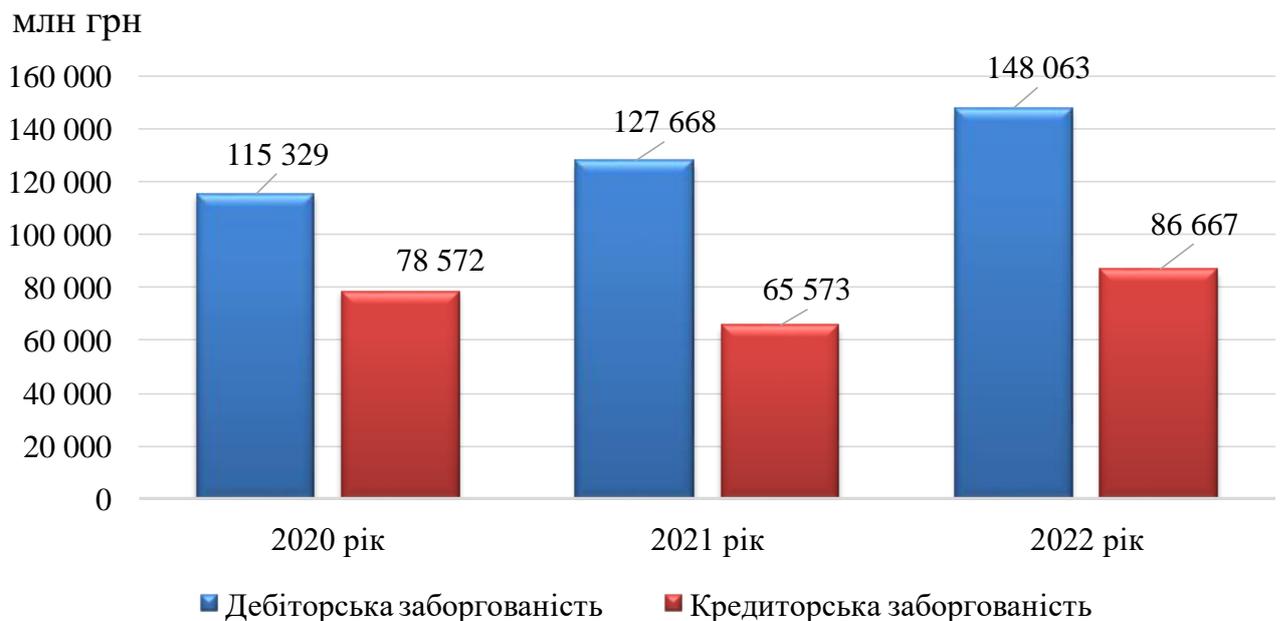

Рис. 2.5. Співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

У 2021 та 2022 роках ситуація аналогічна. У 2021 році дебіторська заборгованість перевищує кредиторську на 48,6% або 6 209,6 млн грн, а в 2022 році – дебіторська заборгованість перевищує кредиторську на 41,5% або 6 139,6 млн грн.

Таке співвідношення боргів вказує на високу ліквідність активів підприємства та наявність потенційно інкасованих коштів для погашення власних зобов'язань. Проте, з економічної точки зору, така перевага в сумах фактично виведених коштів з обороту підприємства може загрожувати погіршенню фінансового стану ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».

Отже, для поліпшення фінансового стану та підвищення рівня економічної безпеки в умовах фінансової та економічної кризи в Україні, компанії варто вдосконалити систему управління боргами.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» важко адаптується до фінансових, економічних та політичних умов, що склалися в Україні в 2020-2022 рр. Компанія має не досить ефективні концепції управління власними боргами (зокрема дебіторською та кредиторською заборгованістю). Однак, для фінансування господарської діяльності залучає довгостроковий капітал, що підвищує інвестиційну привабливість компанії та закладає економічний потенціал для удосконалення ефективності управління активами, відновлення її фінансового стану, покращення показників рентабельності.

2.3. Оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

Важливою умовою функціонування підприємства в сучасних умовах ринкового середовища та індикатором ефективного формування й використання його фінансових ресурсів є ліквідність, платоспроможність та рентабельність підприємства.

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською

заборгованістю, що потребує негайного погашення [59]. Це визначення можна вважати визначенням платоспроможності у вузькому розумінні. Платоспроможність у широкому розумінні означає здатність підприємства виконувати свої зобов'язання перед кредиторами. Підприємство є неплатоспроможним у широкому розумінні, коли воно не може виконати свої зобов'язання перед кредиторами і потребує застосування санаційних заходів або визнання банкрутом.

Рівень платоспроможності визначається співвідношенням між обсягом доступних для розрахунків грошових коштів і обсягом необхідних платежів. Підприємство може вважатися платоспроможним, навіть якщо на його розрахунковому рахунку є незначний залишок, за умови відсутності простроченої заборгованості або заборгованості, що потребує негайного погашення [59].

Рівень платоспроможності підприємства залежить від його ліквідності. Для оцінки ліквідності активів компанії складемо баланс ліквідності (табл. 2.5), з якого видно, що за аналізований період на ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» спостерігається недостачу платіжних засобів та невиконання наступних умов ліквідності балансу: $A1 \geq П1$ та $A3 \geq П3$.

Можна констатувати, що компанія має грошову неплатоспроможність (порушення умови $A1 \geq П1$), тобто підприємство не має можливості погасити свої поточні зобов'язання за першої ж вимоги перед кредиторами за рахунок грошових коштів та інших високоліквідних активів (наприклад, поточних фінансових інвестицій).

Також, протягом 2020-2022 рр. компанія ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» має поточну неплатоспроможність (порушення умови $A3 \geq П3$), тобто слабкі можливості для перетворення своїх активів у платіжні засоби для погашення довгострокових зобов'язань у середньостроковому періоді за першої ж вимоги кредиторів.

Таблиця 2.5

Баланс ліквідності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» в 2020-2022 рр.

Актив	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Пасив	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Платіжний надлишок +, -		
								2020 р.	2021 р.	2022 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Група А1: Грошові кошти	945 630	620 377	197 668	Група П1: Поточні зобов'язання, кред. заборг. за тов., роб., послуги	10 561 036	9 148 940	12 072 442	-9 615 406	-8 528 563	-11 874 774
Група А2: Дебіторська заборгованість, готова продукція	12 533 271	12 936 873	15 810 323	Група П2: Короткострокові кредити банків	–	–	–	12 533 271	12 936 873	15 810 323
Група А3: Виробничі запаси, незавершене виробництво	828 968	628 785	449 966	Група П3: Довгострокові зобов'язання	3 281 211	3 296 938	3 463 427	-2 452 243	-2 668 153	-3 013 461
Група А4: Необоротні активи	4 210 606	3 576 322	3 424 602	Група П4: Власний капітал	4 676 228	5 316 479	4 346 690	-465 622	-1 740 157	-922 088
Баланс	18 518 475	17 762 357	19 882 559	Баланс	18 518 475	17 762 357	19 882 559	×	×	×

Від рівня ліквідності балансу підприємства, тобто від рівня покриття боргових зобов'язань активами, термін перетворення яких у грошові кошти відповідає терміну погашення платіжних зобов'язань, залежить платоспроможність підприємства. Тому ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» може мати суттєві проблеми із вчасним погашенням своїх зобов'язань. Розраховані показники ліквідності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Показники ліквідності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне		Темп зростання, %	
				2021-2020	2022-2021	2021-2020	2022-2021
Власний оборотний капітал	3 746 833	5 037 095	4 385 515	1 290 262	-651 580	34,4	-12,9
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,35	1,55	1,36	0,20	-0,19	14,5	-12,1
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,31	1,51	1,34	0,21	-0,18	15,8	-11,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,09	0,07	0,02	-0,02	-0,05	-24,3	-75,9
Коефіцієнт ліквідності запасів	0,08	0,07	0,04	-0,01	-0,03	-12,4	-45,8
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	1,19	1,41	1,31	0,23	-0,10	19,2	-7,4

Позитивний показник власного оборотного капіталу у ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» вказує на високий рівень ліквідності та платоспроможності підприємства. Обсяг оборотних активів, переважно через дебіторську заборгованість, перевищує короткострокові зобов'язання підприємства, що підтримує високу ліквідність активів та забезпечує його платоспроможність. Динаміка власного оборотного капіталу та його значення відображена на рисунку 2.6.

Хоча загальний коефіцієнт ліквідності перевищує 1, але залишається нижчим за 2 і зменшується, що може свідчити про зниження платоспроможності компанії у середньо- та довгостроковому періоді. Цей показник вказує на можливість ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» конвертувати всі свої оборотні активи у гроші та вчасно виконати свої поточні зобов'язання перед кредиторами.

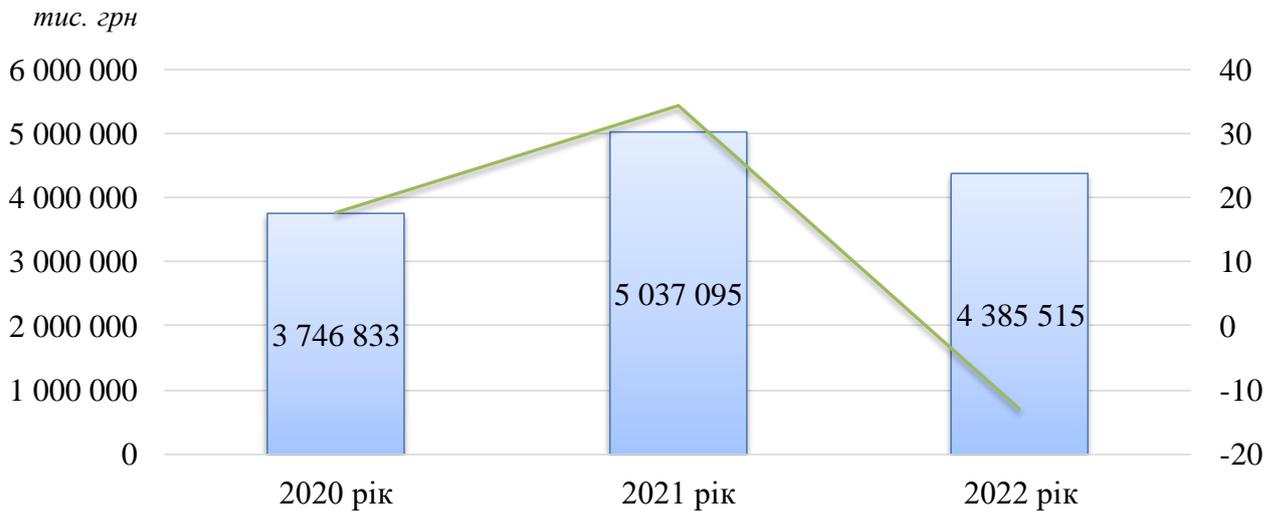

Рис. 2.6. Динаміка власного оборотного капіталу ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

У період з 2020 по 2022 рік коефіцієнт поточної ліквідності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» перевищує стандартне значення (більше 0,7), що свідчить про можливість швидко перетворити середньоліквідні активи в гроші та розрахуватися з 70% і більше поточних зобов'язань протягом одного операційного циклу.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» значно нижчий від нормативного значення (0,2), що свідчить про низький рівень готовності підприємства до швидких розрахунків та неможливість виконання платежів за допомогою швидко-ліквідних активів у короткостроковому періоді для погашення 20% поточних зобов'язань.

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 роках показує недостатнє покриття поточних зобов'язань запасами. Наприклад, у 2020 році цей показник становив лише 8% від загальної суми поточних зобов'язань, а у 2022 році знизився до 4%.

Високе значення має коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості і зростає, що говорить високий рівень покриття поточних зобов'язань за рахунок цього виду активу. Це говорить про зростання ліквідності підприємства в цілому.

Отже, проведені розрахунки свідчать про високий рівень ліквідності компанії в середньостроковому та довгостроковому періодах завдяки дебіторській заборгованості та активам, які можуть бути перетворені у гроші з певною затримкою. Проте, в короткостроковому періоді платоспроможність підприємства виявляється досить низькою через обмежений обсяг грошових коштів на рахунках для виконання вимог за швидколіквідними активами. Тому компанія не може забезпечити вчасні розрахунки з кредиторами шляхом використання переважно швидколіквідних активів.

Для оцінки поточної платоспроможності підприємства були розраховані відповідні показники, які представлені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники платоспроможності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
				2021-2020	2022-2021	2021-2021	2022-2022
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,262	0,355	0,266	0,093	-0,089	35,6	-25,0
Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,338	1,427	1,280	0,089	-0,147	6,7	-10,3
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,702	0,620	0,797	-0,082	0,177	-11,6	28,5
Коефіцієнт відновлення платоспроможності	0,742	1,052	0,790	0,310	-0,263	41,8	-25,0
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторській заборгованості, %	44,0	30,9	35,3	-13,141	4,437	-29,9	14,4
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	0,801	0,947	1,009	0,146	0,061	18,2	6,5

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами у період 2020-2022 рр. відповідає нормативним вимогам. У 2020 році на кожен гривню активів припадало 0,26 гривні власного оборотного капіталу. Хоча в 2021 році ця величина зросла, у 2022 році показник практично повернувся до рівня 2020 року. Це свідчить про можливість компанії використовувати свої власні оборотні кошти для розрахунків зі своїми зобов'язаннями.

Коефіцієнт загальної платоспроможності у 2021 році зрос на 6,7% і склав 1,472, а в 2022 році знизився на 10,3% до 1,280. Хоча динаміка у 2022 році є негативною, рівень показника відповідає нормативам, що свідчить про те, що платоспроможність компанії забезпечується за рахунок її активів.

Зростання коефіцієнта фінансового левериджу з 0,702 до 0,797 свідчить про зростання частки залучених довгострокових коштів у порівнянні з власним капіталом компанії і свідчить про збільшення фінансової залежності та зниження платоспроможності у довгостроковому плані. Однак це також показує, що компанія користується довгостроковим фінансуванням, що сприяє покращенню її фінансового стану.

Розрахунок коефіцієнта відновлення платоспроможності показує, що ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» не може покращити свою платоспроможність протягом наступних 24 місяців.

Частка кредиторської заборгованості в структурі власного капіталу та дебіторської заборгованості зменшується. ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» прагне залучати менше коштів у формі кредиторських зобов'язань. У 2022 році частка кредиторської заборгованості становила 35,3%, порівняно з 44,0% у 2020 році.

Також позитивною для фінансового стану підприємства є зростання коефіцієнта відношення чистих оборотних активів до чистих активів з 0,801 у 2020 році до 1,009 у 2022 році, що становить зростання на 24,7%.

Отже, на підставі проведених розрахунків можна зробити висновок про те, що у ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» склалася непевна ситуація. Баланс підприємства не є ліквідним, коефіцієнти ліквідності та платоспроможності мають недостатнє значення, а рівень залучених коштів досить високий у порівнянні з активами та власним капіталом. У перспективі ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» може виникнути ризик втрати платоспроможності та неможливості її відновлення протягом наступних 24 місяців.

Оцінка ефективності виробничо-фінансової діяльності є ключовим показником використання сформованих фінансових ресурсів підприємства. Прибуток є кінцевим результатом діяльності, який відображає абсолютну ефективність роботи підприємства у різних сферах: операційній,

інвестиційній, фінансовій. Динаміку формування та розподілу прибутку ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» проаналізуємо у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз формування та розподілу прибутку ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення, 2021/2020	Абсолютне відхилення, 2022/2021
1. Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	9 470 237	8 227 355	8 187 254	-1 242 882	-40 101
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	6 803 259	7 487 892	6 145 649	684 633	-1 342 243
3. Валовий прибуток	2 666 978	739 463	2 041 605	-1 927 515	1 302 142
4. Інші операційні доходи	2 628 322	4 390 035	2 467 820	1 761 713	-1 922 215
5. Сумарні операційні доходи	5 295 300	5 129 498	4 509 425	-165 802	-620 073
6. Адміністративні витрати	287 846	311 681	228 652	23 835	-83 029
7. Витрати на збут	638 686	631 535	866 300	-7 151	234 765
8. Інші операційні витрати	2 129 250	4 423 828	1 641 964	2 294 578	-2 781 864
9. Сумарні операційні витрати	3 055 782	5 367 044	2 736 916	2 311 262	-2 630 128
10. Прибуток від операц. діяльності	2 239 518	-237 546	1 772 509	-2 477 064	2 010 055
11. Дохід від інвест. і фін. діяльн.	673 765	741 145	191 333	67 380	-549 812
12. Втрати від інвест. і фін. діяльн.	2 850 239	880 868	3 444 335	-1 969 371	2 563 467
13. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	63 044	-377 269	-1 480 493	-440 313	-1 103 224
14. Витрати з податку на прибуток	-40 139	-109 143	246 549	-69 004	355 692
15. Чистий фін. результат: прибуток/збиток	22 905	-486 412	-1 233 944	-509 317	-747 532
16. Інший сукупний дохід після оподаткування	-24 691	688 070	-159 828	712 761	-847 898
17. Сукупний дохід	-1 786	201 658	-1 393 772	203 444	-1 595 430

Протягом усього періоду аналізу чистий дохід підприємства зменшувався, що свідчить про недостатню ефективність його діяльності. У 2021 році відбулося зменшення чистого доходу на 1 242 882 тис. грн, а у 2022 році – на 40 101 тис. грн порівняно з попереднім роком.

У 2021 році собівартість реалізованої продукції зросла на 684 633 тис. грн, що призвело до значного зменшення валового прибутку майже втричі. Однак у 2022 році оптимізація операційних витрат допомогла знизити собівартість до мінімального рівня за весь період – 6 145 649 тис. грн. Незважаючи на високий рівень інших операційних доходів, загальні операційні доходи підприємства щороку зменшувалися, зокрема на 165 802 тис. грн у 2021 році та на 620 073 тис. грн у 2022 році.

Таблиця 2.15

Аналіз складу, структури та динаміки доходів і витрат ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

Найменування статей	2020		2021		2022		Відхилення 2021/2020			Відхилення 2022/2021		
	сума тис. грн	питома вага,%	сума тис. грн	питома вага,%	в сумі тис.грн	питома вага,%	в сумі тис.грн	%	темп зростання, %	в сумі тис.грн	%	темп зростання, %
Доходи												
1. Чистий дохід від реалізації	9 470 237	74,3	8 227 355	58,6	8 187 254	76,6	-1 242 882	-15,7	-13,1	-40 101	18,0	-0,5
2. Інші операційні доходи	2 628 322	20,6	4 390 035	31,3	2 467 820	23,1	1 761 713	10,6	67,0	-1 922 215	-8,2	-43,8
3. Дохід від участі в капіталі	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
4. Інші фінансові доходи	673 765	5,3	741 145	5,3	191 333	1,8	67 380	0,0	10,0	-549 812	-3,5	-74,2
5. Інші доходи	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
6. Інший сукупний дохід до оподаткування	-24 691	-0,2	688 070	4,9	-159 828	-1,5	712 761	5,1	-2886,7	-847 898	-6,4	-123,2
7. Сукупний дохід	12 747 633	100,0	14 046 605	100,0	10 686 579	100,0	1 298 972	0,0	10,2	-3 360 026	0,0	-23,9
Витрати												
1. Собівартість реалізованої продукції	6 803 259	53,4	7 487 892	54,1	6 145 649	50,9	684 633	0,7	10,1	-1 342 243	-3,2	-17,9
2. Адміністративні витрати	287 846	2,3	311 681	2,3	228 652	1,9	23 835	0,0	8,3	-83 029	-0,4	-26,6
3. Витрати на збут	638 686	5,0	631 535	4,6	866 300	7,2	-7 151	-0,4	-1,1	234 765	2,6	37,2
4. Інші операційні витрати	2 129 250	16,7	4 423 828	32,0	1 641 964	13,6	2 294 578	15,3	107,8	-2 781 864	-18,4	-62,9
5. Фінансові витрати	534 869	4,2	464 085	3,4	537 662	4,5	-70 784	-0,8	-13,2	73 577	1,1	15,9
6. Витрати на участь в капіталі	120	0,0	0	0,0	0	0,0	-120	0,0	-100,0	0	0,0	0,0
7. Інші витрати	2 315 250	18,2	416 783	3,0	2 906 673	24,1	-1 898 467	-15,1	-82,0	2 489 890	21,1	597,4
8. Витрати з податку на прибуток	40 139	0,3	109 143	0,8	-246 549	-2,0	69 004	0,5	171,9	-355 692	-2,8	-325,9
9. Податок на прибуток пов'язаний з іншим сукупним доходом	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Всього витрат	12 749 419	100,0	13 844 947	100,0	12 080 351	100,0	1 095 528	0,0	8,6	-1 764 596	0,0	-12,7

У 2021 році загальні операційні витрати підприємства зросли порівняно з попереднім періодом, що було викликано збільшенням адміністративних витрат та інших операційних витрат. Проте в 2022 році завдяки оптимізації витрат у цих сферах загальні витрати підприємства зменшилися на 2 630 128 тис. грн, незважаючи на зростання витрат на збут через зростання цін на паливо та інші енергоносії.

Оптимізація витрат сприяла формуванню та зростанню прибутку від операційної діяльності в 2022 році на 2 010 055 тис. грн. Треба також відзначити збільшення витрат на фінансову та інвестиційну діяльність, що стало одним з чинників збитковості господарської діяльності компанії як у 2021 році, так і в 2022 році.

Сукупний дохід підприємства непередбачуваний і має нестабільну динаміку, що свідчить про порушення фінансового стану підприємства. У 2020 році його величина склала -1 786 тис. грн, в 2021 році різко зросла до 201 658 тис. грн, а в 2022 році різко знизилася до – 1 393 772 тис. грн.

Аналіз доходів і витрат підприємства показав, що основна частина доходів формується за рахунок виручки від реалізації продукції, що складає 58,6-76,6%. Останнім часом зростає значення інших операційних доходів у загальній структурі доходів компанії, вони становлять 20,6-31,3%.

Собівартість реалізованої продукції є основною складовою сукупних витрат, займаючи 50,9-54,1% у загальній структурі. Друге місце за впливом на кінцевий фінансовий результат займають інші операційні витрати, які зросли практично вдвічі у 2021 році і продовжують зростати.

Динаміка окремих показників доходів і витрат підприємства подана у таблиці 2.9. З отриманих даних можна зробити висновок, що найбільш ефективно ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» працювало у 2020 році, коли отримувало найбільші прибутки. Рентабельність активів складала 311,08%, а рентабельність продажів – 0,01%. Найменш ефективно підприємство функціонувало у 2021-2022 рр., коли зазнавало збитків від своєї діяльності.

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат
ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» в 2020-2022 рр.

Найменування статей	2020	2021	2022	Відхилення 2/1		Відхилення 3/2	
	сума тис. грн	сума тис. грн	в сумі тис.грн	в сумі тис.грн	темп росту, %	в сумі тис.грн	темп росту,%
1.Доходи	12 747 633	14 046 605	10 686 579	1 298 972	10,2	-3 360 026	-23,9
2.Витрати	12 749 419	13 844 947	12 080 351	1 095 528	8,6	-1 764 596	-12,7
3.Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	63 044	-377 269	-1 480 493	-440 313	-698,4	-1 103 224	292,4
4.Середньорічна вартість активів	19 611 460	18 140 416	18 822 458	-1 471 044	-7,5	682 042	3,8
5. Чистий дохід від реалізації	9 470 237	8 227 355	8 187 254	-1 242 882	-13,1	-40 101	-0,5
6.Рентабельність активів	311,08	-48,08	-12,71	-359,16	-115,5	35,37	-73,6
7.Рентабельність продаж	0,01	-0,05	-0,18	-0,05	-788,8	-0,13	294,3
8. Рентабельність витрат	0,00	-0,03	-0,12	-0,03	-651,1	-0,10	349,7
9.Виручка від реалізації 1 грн. доходів	0,74	0,59	0,77	-0,16	-21,2	0,18	30,8
10.Доходи на 1грн активів	0,65	0,77	0,57	0,12	19,1	-0,21	-26,7
11. Доходи на 1 грн. витрат	0,99	1,01	0,88	0,01	1,5	-0,13	-12,8

Таким чином, фінансові результати підприємства демонструють зниження ефективності господарської діяльності, погіршення фінансового стану компанії, зниження ділової активності в 2021-2022 рр. відносно 2020 року. Головним чином, причини такого зниження ефективності господарської діяльності лежать в зовнішніх чинниках, що пов'язані з втратою частини платоспроможного попиту та зниження частки імпорту продукції від 50 до 90 %.

На ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» фінансові ресурси сформовані як за рахунок власних джерел фінансування, так і за рахунок залученого. Підприємство характеризується нормальною фінансовою стійкістю, оскільки використовує для покриття запасів не тільки власні фінансові ресурси, а й довгострокові позикові кошти.

Проте основним джерелом фінансування підприємства є позиковий капітал. В зв'язку з цим доцільним є вдосконалення управління фінансовими ресурсами ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» з метою найбільш ефективного їх використання та максимізації прибутку підприємства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оптимізація джерел формування фінансових ресурсів для підвищення фінансової стійкості підприємства

Формування достатнього обсягу фінансових ресурсів підприємства визначає його здатність здійснювати безперебійну виробничо-господарську діяльність і економічно розвиватися, а оптимізація структури джерел формування фінансових ресурсів – обумовлює здатність підприємства протистояти негативним впливам зовнішнього середовища, виконувати свої зобов'язання перед кредиторами й іншими контрагентами та бути фінансово стійким в умовах невизначеності. Тому вибір співвідношення власних та позикових коштів, які використовуються для фінансування діяльності підприємства, є одним із найважливіших факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства.

Універсального методу оптимізації структури фінансових ресурсів не існує. Оптимальна структура фінансових ресурсів підприємства залежить від його галузевої приналежності, специфіки діяльності, фінансового становища та інших факторів.

При фінансуванні виробничо-господарської діяльності підприємства обирають або змішане фінансування, яке передбачає формування капіталу за рахунок як власних, так і позикових коштів у різних пропорціях, або повне самофінансування, яке забезпечує формування капіталу підприємства за рахунок його власних фінансових ресурсів.

Кожен із цих варіантів має свої переваги та недоліки. Власний капітал є найстабільнішим джерелом фінансування для підприємства. Він не потребує повернення та не пов'язаний з виплатою процентів. Це робить підприємство менш залежним від зовнішніх кредиторів і знижує його фінансові ризики.

Позикові кошти можуть бути дешевшим джерелом фінансування, ніж власний капітал, що може призвести до зростання рентабельності власного капіталу. Проте, вони також несуть у собі певні ризики, пов'язані з необхідністю їх повернення та виплатою процентів. Зважаючи на це, зазвичай, підприємства намагаються дотримуватися балансу між власними та позиковими коштами, щоб мінімізувати фінансові ризики та максимізувати рентабельність.

Як зазначав Бланк І.О., оптимальна структура капіталу досягається у тому випадку, коли забезпечується збалансованість між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, що приводить до максимізації його ринкової вартості [3].

Притримуючись цієї точки зору, варто дослідити рівень фінансової стійкості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ», визначити вплив сформованої структури його фінансових ресурсів на фінансовий стан підприємства та обґрунтувати напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» для підвищення його фінансової стійкості.

Результати розрахунків показників фінансової стійкості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Показники фінансової стійкості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2021-2020	Відхилення 2022-2021	Темп зростання %	
						2021/ 2020	2022/ 2021
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Наявність власних коштів в обороті	465 622	1 740 157	922 088	1274535	-818069	273,7	-47,0
2. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,430	0,485	0,393	0,055	-0,092	12,9	-19,0
3. Коефіцієнт фінансової автономії	0,253	0,299	0,219	0,047	-0,080	18,4	-26,9
4. Коефіцієнт фінансової залежності	0,747	0,701	0,781	-0,047	0,080	-6,2	11,5
5. Коефіцієнт фінансового ризику (фінансового лівериджу)	2,960	2,344	3,574	-0,616	1,230	-20,8	52,5
6. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,100	0,327	0,212	0,228	-0,115	228,7	-35,2

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8
7.Коефіцієнт покриття запасів	0,287	2,509	0,936	2,223	-1,574	775,7	-62,7
8.Коефіцієнт заборгованості	2,258	1,724	2,777	-0,534	1,053	-23,7	61,1
9.Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	0,338	0,427	0,280	0,089	-0,147	26,3	-34,4

За результатами розрахунків ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» має достатній рівень власних коштів у обороті, що свідчить про наявність достатньо коштів для формування основних фондів підприємства. Позитивне значення цього показника свідчить про стабільне фінансове становище підприємства в середньостроковому періоді.

На рисунку 3.1 представлена динаміка власних коштів у обороті ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ». У 2021 році компанія має найвищий показник, а також найвищий рівень маневреності коштів, що відображає коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу. Проте у 2022 році маневреність коштів знижується з 0,327 до 0,212 (на 35,2%), що призводить і до зменшення рівня оборотних коштів у балансі компанії до 922,1 млн грн. (на 47,0%), а також до зниження фінансової стійкості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».

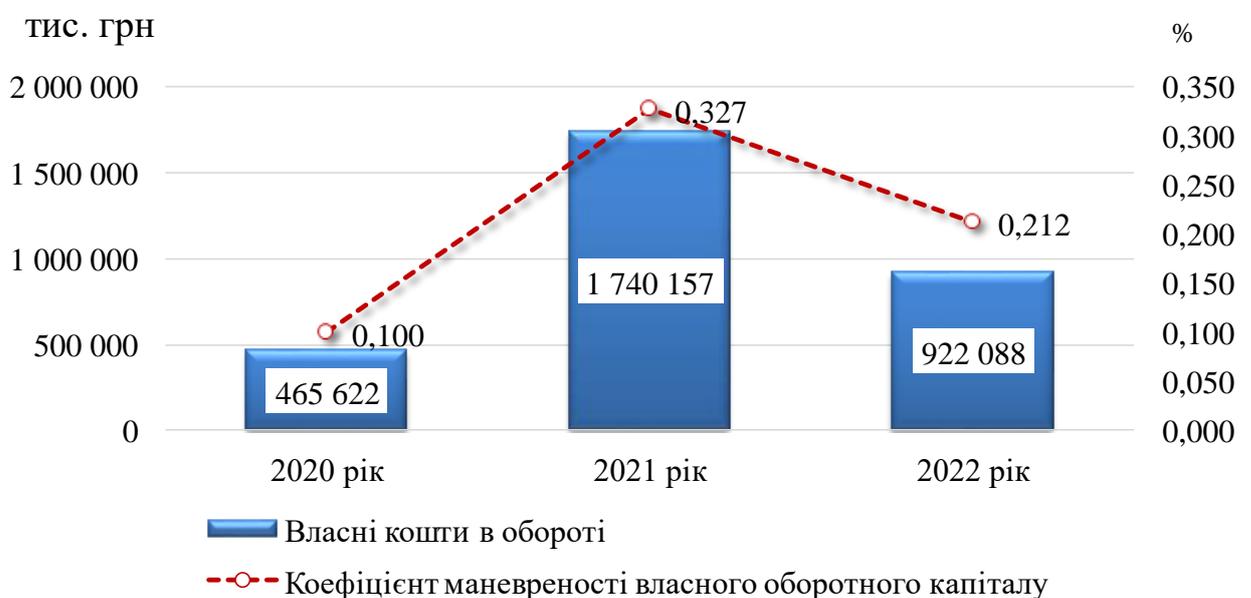

Рис. 3.1. Динаміка власних коштів в обороті ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020-2022 рр.

Коефіцієнт фінансової стійкості, хоча й нижчий від нормативного значення (0,5), у сучасних умовах в Україні можна вважати оптимальним. Хоча у 2022 році він зменшився на 19,0%, досягаючи рівня 0,393, проте залишається на оптимальному рівні (див. табл. 2.1).

Коефіцієнт фінансової автономії показує низький рівень капіталізації власних коштів у капітал підприємства – 25,3% у 2020 році та 21,9% у 2022 році, що свідчить про високий рівень його фінансової залежності. У 2022 році 78,1% капіталу складається за рахунок залучених коштів, і ця тенденція зростає (на 11,5% у 2022 році), загрожуючи втратою контролю компанії над її активами.

Зниження коефіцієнта фінансового ризику у 2021 році на 0,61 грн/грн. (20,8%) свідчить про покращення фінансової стійкості підприємства. Однак, у 2022 році зростання на 1,23 грн/грн. (52,5%) вказує на погіршення фінансової стійкості. Ризик втрати фінансової стійкості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» залишається на високому рівні.

Коефіцієнт забезпеченості запасів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» відображає високий рівень усвідомлення достатності власних вільних грошових коштів для формування запасів і безпроблемного розпочатку операційного циклу. Однак, відповідно до стратегії оптимізації витрат, підприємство продовжує залучати кошти інвесторів та кредиторів, основним напрямком яких є довгострокові інвестиції.

Політика управління капіталом в 2022 році підтверджується зниженням коефіцієнта співвідношення власного і залученого капіталу на 34,4%. У 2020 році на 1 грн залученого капіталу припадало 0,34 грн власного капіталу, а вже в 2022 році – лише 0,28 грн. Ця тенденція вказує на зменшення фінансової самостійності підприємства.

Отже, показники фінансової стійкості за 2020-2022 роки свідчать про фінансову політику, спрямовану на залучення коштів, переважно довгострокових позик, що знижує фінансову стійкість компанії. Однак, маневреність власних коштів в обороті дозволяє формувати запаси на рівні,

що не перешкоджає в оперативному періоді вільно управляти фондами та виробництвом.

Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» проводимо у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Класифікація типу фінансового стану ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2021/2020		Відхилення (+,-) 2022/2021	
				У сумі, тис. грн.	Темп зростан- ня, %	У сумі, тис. грн.	Темп зростан- ня, %
Загальна величина запасів	1 624 761	693 432	985 638	-931 329	-57,3	292 206	42,1
Наявність власних коштів	4676228	5316479	4346690	640 251	13,7	-969 789	-18,2
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	7 957 439	8 613 417	7 810 117	655 978	8,2	-803 300	-9,3
Наявність загальних коштів	7 957 439	8 613 417	7 810 117	655 978	8,2	-803 300	-9,3
Фв=В-Зп	3 051 467	4 623 047	3 361 052	1 571 580	51,5	-1 261 995	-27,3
Фвд=ВД-Зп	6 332 678	8 612 106	7 809 242	2 279 428	36,0	-802 864	-9,3
Фзк=ЗК-Зп	6 332 678	8 612 106	7 809 242	2 279 428	36,0	-802 864	-9,3
Трикомпонентний показник фінансової стійкості	{1;1;1}	{1;1;1}	{1;1;1}	×	×	×	×
Тип фінансової стійкості	абсолютна стійкість	абсолютна стійкість	абсолютна стійкість	×	×	×	×

Отже, протягом 2020-2022 рр. ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» мало абсолютну фінансову стійкість. Це через те, що у компанії є достатньо власних коштів для покриття загальної потреби в запасах, і наявність власних фінансових ресурсів не становить проблему. Таким чином, навіть при збитковій виробничій діяльності та високому рівні фінансової залежності від кредиторів та інвесторів, компанія не перебуває у серйозній фінансовій кризі.

Утім, для забезпечення економічного розвитку підприємству варто сформулювати таке співвідношення між власними і позиковими фінансовими ресурсами, яке забезпечило б найефективнішу пропорційність між

дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства, тобто дозволило б отримати максимальну ефективність діяльності й максимізувати прибуток із одночасним забезпеченням сталого розвитку підприємства.

Зазвичай, обрати оптимальну структуру джерел фінансових ресурсів підприємства у точних чисельних значеннях неможливо. Однак керівництво підприємства може мати приблизне уявлення про нього, що базується на аналізі чинників зовнішнього середовища та власному практичному досвіді, і максимально наблизити сплановану структуру до оптимального значення. Так, якщо у 80-90-ті рр. ХХ ст. у розвинених країнах світу досить високою вважалася частка позикового капіталу на рівні 40-50 %, то в останньому десятилітті прийнятним є відповідний показник на рівні 60-70 %.

Найбільш поширеною і економічно обґрунтованою є стратегія диверсифікації джерел фінансування, що підвищує гнучкість підприємства у мінливому економічному середовищі. Існує кілька методів оптимізації структури джерел фінансових ресурсів підприємства: за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності; за критерієм мінімізації вартості; за критерієм фінансових ризиків.

Оскільки в ході дослідження виявлена недостатня ефективність фінансово-господарської діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2021-2022 рр., про що свідчать отримані збитки, для оптимізації джерел фінансових ресурсів підприємства доцільно обрати відповідно метод за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності. Цей метод ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності при різному співвідношенні власних і позикових фінансових ресурсів. Остання відображається через такий показник, як ефект фінансового важеля (левериджу).

Фінансовий леверидж – це використання позикового капіталу підприємства, яке впливає на зміну дохідності власного капіталу та дозволяє отримати додатковий прибуток на власний капітал. Ефект фінансового левериджу може бути як позитивним, так і негативним. Крім того, цей ефект

сприяє використанню не лише платного кредиту, але й безоплатних позикових ресурсів (кредиторської заборгованості). Чим більша частка останніх у загальній сумі позикових коштів, тим вище значення ефекту фінансового левериджу.

Позитивний ефект фінансового левериджу на основі результатів, коли позиційний капітал, що надається під фіксований відсоток, використовується підприємством у процесі діяльності таким чином, що приносить більший прибуток, ніж фінансові витрати, тобто дохідність сукупного капіталу перевищує середньозважену вартість позикових фінансових ресурсів.

Розрахуємо рентабельність власних коштів (фінансовий важіль) ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за формулою:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - C_{пп}) \times (\text{КВРа} - \text{ПК}) \times \frac{\text{ЗК}}{\text{ВК}} \quad (3.1)$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, який полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

$C_{пп}$ – ставка податку на прибуток, що виражена десятковим дробом;

КВРа – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ПК – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, % ;

ЗК – середня сума позиченого капіталу, що використовується підприємством;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства.

Для розрахунку ефекту фінансового левериджу необхідно провести допоміжні розрахунки складових елементів:

$$\text{КВРа} = \frac{\text{ВП}}{\text{А}} = \frac{\text{Ф2 р2090}}{\frac{\text{Ф1(р1300 гр3 + р1300 гр4)}}{2}} \quad (3.2)$$

де ВП – валовий прибуток; \bar{A} – середня сума активів.

$$\text{КВР}_a^{2020} = \frac{2666978}{\frac{20704444 + 18518475}{2}} = 0,13599 \text{ або } 13,60\%;$$

$$\text{КВР}_a^{2021} = \frac{739409}{\frac{18518475 + 17777909}{2}} = 0,0407 \text{ або } 4,07\%;$$

$$\text{КВР}_a^{2022} = \frac{2041339}{\frac{17777909 + 19880241}{2}} = 0,1084 \text{ або } 10,84\%.$$

$$\text{ЗК} = \frac{\Phi 1(p1595+p1695)_{\text{гр}3} + \Phi 1(p1595+p1695)_{\text{гр}4}}{2} \quad (3.3)$$

$$\text{ЗК}^{2020} = \frac{(2460156+13566945)+(3281211+10561036)}{2} = 14934674 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\text{ЗК}^{2021} = \frac{(3281211+10561036)+(3296938+9164492)}{2} = 13151838,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\text{ЗК}^{2022} = \frac{(3296938+9164492)+(3463427+12070124)}{2} = 13997490,5 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$\text{ВК} = \frac{\Phi 1(p1495)_{\text{гр}3} + \Phi 1(p1495)_{\text{гр}4}}{2} \quad (3.4)$$

$$\text{ВК}^{2020} = \frac{(4677343+4676228)}{2} = 4676785,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\text{ВК}^{2021} = \frac{(4676228+5316479)}{2} = 4996353,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\text{ВК}^{2022} = \frac{(5316479+4346690)}{2} = 4831584,5 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$\text{ВК}_6 = 26\% \text{ або } 0,26$$

Таким чином, розрахувавши необхідні елементи можемо розрахувати ефект фінансового левериджу:

$$\text{ЕФЛ}^{2020} = (1 - 0,18) \times (0,13599 - 0,11) \times \frac{14934674}{4676785,5} = 0,068\%$$

$$\text{ЕФЛ}^{2021} = (1 - 0,18) \times (0,0407 - 0,12) \times \frac{13151838,5}{4996353,5} = -0,18\%$$

$$\text{ЕФЛ}^{2022} = (1 - 0,18) \times (0,1084 - 0,24) \times \frac{13997490,5}{4831584,5} = -0,33\%$$

Отже, значення фінансового левєриджу починаючи з 2015 року мало негативну тенденцію до зменшення з 0,068% у 2020 році до -0,33% у 2022 році, що спричинене падінням значення диференціалу фінансового левєриджу, так як рентабельність активів знизилася з 13,6 % у 2020 році до 4,07 % у 2021 році, а вартість кредиту, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу зросла у 2 рази, особливо у 2022 році з початком широкомасштабної війни та активних бойових дій на території всієї України (з 12% до 24%).

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020р. не активно використовувало прибуток, так як значення ефекту фінансового левєриджу є досить низьким та має негативну тенденцію до зменшення. Низьке значення ефекту фінансового левєриджу спричинене недостатніми обсягами рентабельності активів, що в свою чергу означає, що активи не формують достатніх обсягів валового прибутку.

Отже після проведених розрахунків можна зробити наступний висновок, оскільки показник ефекту фінансового важеля знижується, то залученні кошти використовуються не ефективно. Тому є доцільним здійснити оптимізацію структури підприємства шляхом збільшення частки власних фінансових ресурсів, адже значення ефекту фінансового важелю внаслідок цього зросте.

Доведено, що подальше збільшення позикових фінансових ресурсів для ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» в умовах воєнного стану є недоречним за такої вартості кредитних ресурсів та зростання ризиків неплатоспроможності у наявній частці позикових фінансових ресурсів у загальній їх величині. Підприємству для покращення ситуації потрібно збільшувати значення коефіцієнта валової рентабельності активів. Це можна зробити після впровадження заходів щодо нарощення обсягів валового прибутку та оптимізації витрат.

3.2. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства в умовах воєнного стану

На фінансовий стан підприємства впливають не лише зовнішні умови функціонування, але й його власна здатність ефективно використовувати наявні ресурси. Важливим фактором стійкості та розвитку в умовах сьогодення стає здатність адаптації суб'єкта господарювання до мінливого зовнішнього середовища та удосконалення підходів до формування і використання фінансових ресурсів за загального їх дефіциту не лише на мікро-, але й на макрорівні в умовах воєнного стану. Це гарантує не лише стабільну роботу підприємства, але й сприяє загальному підвищенню рівня життя.

З практичної точки зору, фінансові ресурси – це потужний інструмент впливу на економіку підприємства. Їх ефективне використання здійснюється за допомогою фінансового механізму, що яляє собою систему організації, управління та планування фінансових відносин, а також способів формування та використання фінансових ресурсів.

Для ведення виробничої або комерційної діяльності будь-якій організації необхідні достатні фінансові ресурси. Ефективне формування та використання цих ресурсів на підприємстві має на меті вирішення ключових завдань, які представлено на рис. 3.2.

Процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства мають бути спрямовані на їх оптимальне та доцільне перетворення в інші види ресурсів (необоротній й оборотні активи, фінансові вкладення), а також на використання для розрахунків з контрагентами. Прийняття рішень щодо управління фінансовими ресурсами ґрунтується на аналізі альтернативних варіантів та обґрунтування найдоцільнішого з них із точки зору розподілу сформованих фінансових ресурсів для реалізації ключових пріоритетів розвитку підприємства за визначеною фінансовою політикою та забезпечення виконання фінансових зобов'язань вчасно і в повному обсязі.

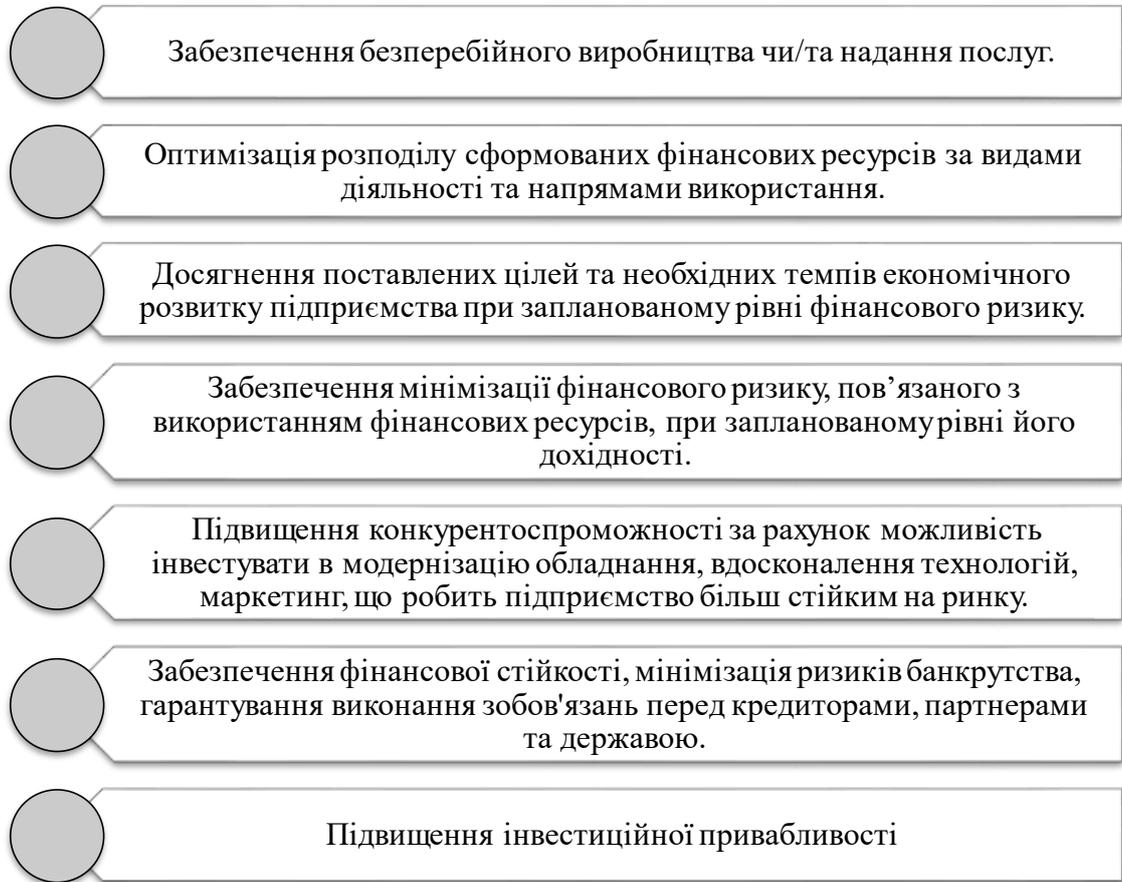

Рис. 3.2. Завдання ефективного формування та використання фінансових ресурсів підприємства

Для прийняття обґрунтованих рішень щодо ефективного формування й розподілу фінансових ресурсів підприємства потрібно спиратися на результати аналізу основних показників, наведених на рис. 3.3.

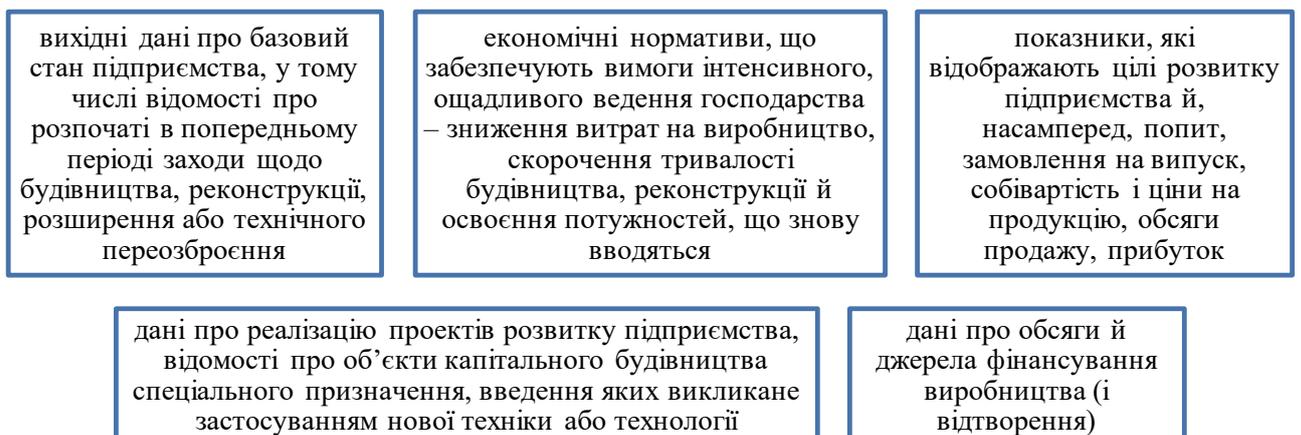

Рис. 3.3. Показники для обґрунтування напрямів ефективного формування і використання фінансових ресурсів підприємства

Утилітарний, вузьконаправлений підхід до аналізу фінансових ресурсів підприємства не дозволяє повністю врахувати всі чинники що визначають потребу у фінансових ресурсах. Саме тому так важливо комплексно використовувати систему показників, які б максимально повністю характеризували стан, рух та ефективність використання капіталу при його оцінці та аналізі. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання формування системи показників ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства з трьох блоків:

1. Показники джерел фінансових ресурсів.
2. Показники обсягу та структури фінансових ресурсів.
3. Показники ефективності використання фінансових ресурсів.

Важливо зазначити, що чітко визначити потребу в фінансових ресурсах за конкретними напрямками використання на рівні кількісних показників досить складно. Це пов'язано з низкою факторів: невизначеністю зовнішнього ринкового середовища (зміни цін на товари та послуги, основні засоби, темпи інфляції, реалізаційні ціни на продукцію та ін.); необхідністю зміни або коригування стратегії, тактики чи орієнтирів фінансової політики підприємства; можливими труднощами в отриманні певних видів фінансових ресурсів, як от прибутку, що може призвести до зростання фінансових труднощів та неможливості виконання зобов'язань перед контрагентами. Отже, потреба у фінансових ресурсах для кожного підприємства є індивідуальною та може змінюватися залежно від вищезазначених факторів.

Тому, визначити потребу в фінансових ресурсах за напрямками їх використання можливо лише на рівні якісних показників, що передбачає визначення способів досягнення цілей підприємства, аналіз альтернативних варіантів, вибір оптимального варіанта за наявних умов [62]. Використання якісних показників дозволяє більш гнучко підходити до визначення потреби в фінансових ресурсах, враховувати невизначеність зовнішніх і внутрішніх факторів і приймати обґрунтовані рішення щодо використання фінансових ресурсів.

Таким чином, доцільно застосовувати наступну послідовність визначення напрямів найбільш ефективного використання фінансових ресурсів (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Послідовність визначення напрямів найбільш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства [73]

Використання наведеної системи критеріїв дозволить удосконалити процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства на основі отримання більш об'єктивної та точної оцінки фактичної ефективності цих процесів.

При визначенні оптимальної структури фінансових ресурсів завжди виникає дилема між «незалежністю» та «прибутковістю». Ця дилема потребує пошуку оптимального співвідношення між ризиком та доходністю зважаючи на те, що зростання частки позикового капіталу призводить до збільшення фінансового ризику у разі неможливості виконання зобов'язань перед кредиторами, але, з іншого боку, збільшення частки позикового

капіталу може призвести до зростання доходності та підвищення прибутковості й рентабельності підприємства. Це пов'язано з тим, що позиковий капітал дозволяє підприємству фінансувати свою діяльність із меншими витратами, ніж за рахунок власного капіталу [47].

Вибір способу залучення позикових коштів є основою раціональної кредитної політики підприємства. Використання позикових фінансових ресурсів часто має свої переваги, оскільки заборгованість вигідна в період підвищення інфляції, адже плата за користування позиковим капіталом відноситься до валових витрат і не оподатковується. Проте, зі збільшенням частки позикових коштів у структурі фінансових ресурсів підприємства зростає сума платежів з фіксованими строками і ймовірність неспроможності сплати відсотків та основної суми боргу підвищує фінансовий ризик.

Щодо вартості позикових фінансових ресурсів, вважалося, що зі збільшенням їх частки середньозважена вартість капіталу до певної межі залишалась незмінною, а потім зростала разом зі збільшенням частки позикового капіталу, що призводило до зниження ринкової вартості компанії [68]. Таким чином, у структурі фінансових ресурсів існує оптимум, якого менеджери повинні дотримуватись для максимізації вартості підприємства.

Таким чином, зростання вартості статутного капіталу супроводжується зниженням вартості позикового капіталу, і навпаки. Чим більша заборгованість ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ», тим вищий ризик фінансових проблем, оскільки несвоєчасна сплата боргів призводить до втрати ліквідності, що ускладнює отримання нових позик для покращення фінансового стану підприємства.

Під час формування фінансової політики підприємства варто обрати структуру фінансових ресурсів, яка забезпечить зростання ринкової вартості підприємства при найнижчій вартості фінансування. Оптимальною є така структура фінансових ресурсів, яка дозволяє мінімізувати середньозважену

вартість фінансових ресурсів та одночасно підтримувати кредитну репутацію підприємства на рівні, що сприяє залученню нових фінансових ресурсів на вигідних умовах.

Разом із пошуком оптимальної структури фінансових ресурсів важливою задачею управління фінансовими ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» є забезпечення якомога більшої відповідності технічного рівня виробництва вимогам ринку. Для її вирішення потрібно систематично аналізувати моральний і фізичний знос виробничого обладнання; виявляти відповідність існуючих параметрів стратегічного потенціалу підприємства до необхідних; визначати потреби підприємства в сучасних засобах технологічного оснащення; розробляти цільові програми технічного переоснащення і реконструкції виробництва та забезпечувати їх виконання.

Для успішного управління фінансовими ризиками на ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» пріоритетною має бути загальна функція управління – регулювання. На відміну від планування, основною метою якого є розробка та реалізація планів, функція регулювання має ряд переваг в сучасних умовах зростаючих викликів і загроз [64]. Вона забезпечує необхідну взаємодію частин системи, упорядковуючи її та підвищуючи її надійність, що, в свою чергу, зменшує фінансовий ризик.

Отже, підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» можна досягти шляхом реалізації наступних рекомендацій.

1. Збільшення величини власного капіталу за рахунок залучення довгострокових зобов'язань та відновлення прибуткової діяльності.
2. Зменшення потенційних фінансових втрат шляхом збалансування величини дебіторської й кредиторської заборгованості: зниження дебіторської заборгованості через перегляд політики щодо дебіторів та помірне збільшення кредиторської заборгованості за рахунок збільшення строку розрахунку з постачальниками.

3. Оптимізації запасів підприємства, які надмірно знизилися в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану, що характеризуються невизначеністю та високим рівнем ризику, не існує єдиного підходу до вирішення проблеми ефективного управління фінансовими ресурсами. Складність розподілу фінансових ресурсів залежить від того, наскільки прогнозовані фінансово-господарські ситуації. Вибір варіанта визначення потреби у фінансових ресурсах спрощується, якщо ці ситуації легко прогножуються, а коли ймовірність виникнення тих чи інших потреб у фінансових ресурсах важко спрогнозувати, управління фінансовими ресурсами ускладнюється. Доцільним є використання експертних оцінок для встановлення ймовірностей майбутніх ситуацій та вибору варіанту вкладення фінансових ресурсів при мінімальному чи прийнятному рівні ризику. Це спонукає до формування альтернативних завдань і пошуку їхніх рішень. Комплексна оцінка системи управління фінансовими ресурсами дозволяє визначити не тільки ефективність використання, але й прийняття правильного управлінського рішення на майбутній період.

Отже, для забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів на підприємстві необхідно розробити та впроваджувати механізм формування, розподілу та використання фінансових ресурсів на основі оцінки фактичної потреби в них та цільових пріоритетів розвитку підприємства. Цей механізм являє собою взаємопов'язану сукупність процесів, прийомів і підходів, що впливають на прийняття рішень щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів з метою досягнення кінцевих результатів, забезпечення стійкого фінансового стану, ефективної діяльності та прибутковості. Основними елементами цього механізму є: фінансові інструменти; фінансові прийоми, методи та моделі;

функціональне забезпечення (правове, нормативне, інформаційне, технічне, програмне, фінансове, матеріальне); цільові критерії оцінки рішень; система внутрішнього контролю, яка виробляє рекомендації для коригування параметрів управління.

Для удосконалення процесів формування і використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» можна запропонувати такі варіанти альтернативних управлінських рішень: розширити та диверсифікувати ринки збуту продукції для збільшення чистого доходу та відновлення прибуткової діяльності, що є основою самофінансування підприємства; для додаткової мобілізації фінансових ресурсів із зовнішніх джерел залучати тимчасово вільні кошти фізичних осіб та інших контрагентів; здавати в оренду окремі об'єкти основних засобів і реалізовувати майно, яке не використовується; скоротити витрати від невиконання договірних зобов'язань їх партнерами шляхом раціонального управління дебіторською заборгованістю і суворого дотримання розрахунково-платіжної дисципліни.

Необхідність визначення межових критеріїв для аналізу показників залученого капіталу підприємств та їх прогнозування визначає перспективу подальшого дослідження. Це питання є однією з актуальних проблем управління підприємством і гарантує незалежність, стійкість і здатність до прогресу в умовах дії дестабілізуючих чинників. Це також створює передумови для успішного функціонування підприємництва та нагромадження капіталу.

ВИСНОВКИ

Формування і використання фінансових ресурсів є важливою складовою частиною фінансової діяльності підприємства. Від того, наскільки раціонально підприємство використовує свої фінансові ресурси, залежить його конкурентоспроможність, фінансова стійкість та можливість розвитку.

За сучасних умов воєнного стану підприємства стикаються з проблемою недостатньої ефективності організації процесів формування і використання фінансових ресурсів, що прямо впливає на фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємства, дозволяючи досягати успіху із мінімально необхідним у теперішніх умовах розміром обігових коштів, за допомогою яких здійснюється формування оптимальної структури та нарощування виробничого потенціалу підприємства, а також фінансування поточної господарської діяльності.

У межах визначених завдань у роботі досліджено економічну сутність та види фінансових ресурсів підприємства за основними класифікаційними ознаками. Встановлено, що фінансові ресурси підприємства забезпечують безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, адже це кошти, що перебувають у розпорядженні підприємств і призначені для фінансування активів та виконання суб'єктом господарювання своїх фінансових зобов'язань.

Систематизовано джерела формування фінансових ресурсів підприємства. Акцентовано увагу, що для забезпечення сталого економічного розвитку підприємство користується не лише власними джерелами фінансових ресурсів, а й позиковими та залученими, серед яких вагому частку становлять кредити та кредиторська заборгованість.

Доведено, що формування оптимального співвідношення власних і позикових коштів є визначальним фактором економічного зростання підприємства, в зв'язку з чим було охарактеризовано процес регулювання й оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за різними

методичними підходами, а також алгоритм розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства.

Для визначення проблем формування і використання фінансових ресурсів підприємств в умовах воєнного стану було проведено аналіз фінансового стану та діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ», яке спеціалізується на виробництві труб, порожнистих профілів і фітингів зі сталі, виробництво чавуну та феросплавів. Діяльність ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» має стратегічне значення для економіки країни, адже являється одним з провідних підприємств чорної металургії і спеціалізується на виробництві сталевих труб, коліс, бандажів, кільцевих виробів, а по виготовленні деяких видів продукції – єдине в Україні.

Виявлено, що фінансові ресурси й майно підприємства зменшується, що свідчить про звуження господарської діяльності підприємства. Компанія перебуває у стані фінансової кризи, має проблеми з ефективним управління виробничими ресурсами, коштами та заборгованістю.

У 2020-2022 рр. ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» переважно фінансування діяльності здійснює за рахунок залученого капіталу, який протягом всього періоду перевищує 70,0 %. У структурі позикових коштів переважають довгострокові кредити та заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, а також поточна кредиторська заборгованість за розрахунками. Власний капітал у якості джерел фінансування діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» використовується оптимально.

Встановлено, що ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» важко адаптується до фінансових, економічних та політичних умов, що склалися в Україні в 2020-2022 рр. Компанія має не досить ефективні концепції управління власними боргами (зокрема дебіторською та кредиторською заборгованістю). Однак, для фінансування господарської діяльності залучає довгостроковий капітал, що підвищує інвестиційну привабливість компанії та закладає економічний потенціал для удосконалення ефективності управління активами, відновлення її фінансового стану, покращення показників рентабельності.

Показники фінансової стійкості за 2020-2022 рр. показують формування політики управління капіталом підприємства, орієнтовану на залучені кошти, основним чином – це довгострокові позики. Це знижує фінансову стійкість компанії, однак маневреність власних коштів в обороті дозволяє формувати той рівень запасів, що не перешкоджає оперативному періоді вільно управляти фондами та виробництвом. Утім нормальна фінансова стійкість підприємства забезпечена не стільки ефективним управлінням фінансовими ресурсами, скільки згортанням виробничої діяльності та зменшенням величини запасів.

В 2020 році ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» перебуває в стані грошової неплатоспроможності, а протягом 2020-2022 рр. – в стані поточної неплатоспроможності. При цьому, відзначається високий рівень ліквідності активів в середньо- та довгостроковому періоді за рахунок дебіторської заборгованості, середньо- та важко ліквідних активів. В цілому баланс підприємства є не ліквідним, а рівень залучених коштів досить високий відносно активів та власного капіталу. Відновити свою платоспроможність протягом 24 місяців компанія не має можливості. Утім, незважаючи на збитковість виробничої діяльності та високий рівень фінансової залежності від кредиторів та інвесторів компанії не загрожує глибока фінансова криза.

На підприємстві відбуваються процеси уповільнення ділової активності, що є одним з факторів зниження доходів та збитковості господарської діяльності товариства. Фінансові результати підприємства демонструють зниження ефективності господарської діяльності, погіршення фінансового стану компанії, зниження ділової активності в 2021-2022 рр. відносно 2020 року. Головним чином, причини такого зниження ефективності господарської діяльності лежать в зовнішніх чинниках, що пов'язані з втратою частини платоспроможного попиту та зниження частки імпорту продукції від 50 до 90 %.

У 2020-2022 рр. відсутні резерви щодо підвищення розміру валового прибутку, тому для його підвищення необхідно забезпечити зниження рівня

витрат. Оскільки постійне підвищення цін постачальниками негативно впливають на прибуток підприємства.

За результатами всебічного аналізу обґрунтовано заходи з підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»: упровадження заходів щодо розширення й диверсифікації ринків збуту продукції; зниження всіх видів витрат; проведення заходів щодо модернізації виробництва; точне визначення терміну експлуатації активів, що вводяться в дію, а також правильний вибір методу нарахування амортизації; збалансування величини дебіторської й кредиторської заборгованості; оптимізація величини запасів підприємства.

Доведено, що в умовах воєнного стану потрібно здійснити оптимізацію структури фінансових ресурсів підприємства з урахування високої вартості позикових джерел та збиткової діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у напрямі зростання частки власних фінансових ресурсів. Раціональне використання фінансових ресурсів потребує комплексного аналізу потреби в них та забезпечення зростання ділової активності. Запропонований підхід дозволить підвищити ефективність фінансової діяльності підприємства, забезпечити раціональну структуру капіталу та диверсифікувати свою діяльність за рахунок залучення додаткових джерел фінансування активів підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>
3. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. 2-ге вид., доп. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2007. 521 с.
4. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Кер.кол.авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2008. 536 с.
5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2005. 240 с.
6. Загородній А., Вознюк Г., Смовженко Т. Фінансовий словник. 3-тє вид., випр. та доп. К. : Знання, 2000. 587 с.
7. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. 4-тє вид. К.: Центр учбової літератури. 2009. 312 с.
8. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. К.: КНЕУ, 2001. 387 с.
9. Аверчук І. М. Фінансовий менеджмент підприємства: Навч. посібник. К.: Знання, 2017. 400 с.
10. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчально-методичний посібник. К.:2019. 328 с.
11. Юшко С. В., Лугова А. А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. 2012. № 36. С.234–238.
12. Яременко В. Г., Салманов Н. М. огли Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. *Науковий вісник*

- Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 19, ч. 3. С. 158-162.
URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_3_2018ua/36.pdf
13. Суярова О.О. Узагальнення існуючого досвіду класифікації капіталу підприємства. URL:http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2009/Econom_2_09/09soodkk.pdf
14. Горпинченко А.П. Принципи формування фінансових ресурсів підприємства URL: [file:///C:/Users/NoytFBS/Downloads/esprstp_2013_2\(1\)_18.pdf](file:///C:/Users/NoytFBS/Downloads/esprstp_2013_2(1)_18.pdf)
15. Богма О. С., Павлова А. С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 1(13). С. 195–199.
16. Лігоненко Л.О. Фінанси підприємств : підручник. К. : КНТЕУ, 2006. 491 с.
17. Близнюк О. П., Горпиненко А. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер. Економічні науки*. 2012. Т. 15, № 2. С. 52–58.
18. Onyshchenko S., Yehorycheva S., Furmanchuk O., Maslii O. Ukraine Construction Complex Innovation-Oriented Development Management. *Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations*, 2019, pp. 687-700. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_68
19. Курінна О. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Сер. Економіка*. 2013. № 2. С. 140–148.
20. Лапа А. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки*. № 4. 2013. С. 289–297.
21. Балабанова І. В. Фінансовий аналіз діяльності підприємства: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 328 с.
22. Безус Г. В. Фінансовий аналіз підприємства: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 671 с.
23. Юхименко П., Загурський О. Теорії оптимізації структури капіталу підприємства та їх адаптація до українських економічних реалій. *Банківська*

справа. 2010. № 2/3. С. 78–86.

24. Onyshchenko S., Maslii O., Maksimenko A. The threats of Ukraine financial security: identification and systemization. *Economics and Region*. 2019. №2 (73). P. 72-80.

25. Щербань О.Д. Визначення ефективності використання фінансових ресурсів. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 42. С. 357-360.

26. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>

27. Гапак Н. М., Капштан С. А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2020. №42. С. 191-196.

28. Гетьман В. Г. Фінансовий аналіз: теорія та практика. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 302 с.

29. Гринкевич С.С., Салдан П.І., Мельниченко І.І. Фінансова стратегія управління структурою капіталу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ*. 2012. Вип.21.8. С. 198-204. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlту/21_8/198_Gry.pdf

30. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 778–783.

31. Коваленко Д.І., Гриненко Т.О. Особливості формування фінансових ресурсів малих підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 15 (2). С. 24–29.

32. Ксьондз С.М. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка і суспільство*. Вип. 10. 2017. С. 611-615.

33. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. *Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations*, 2023. С. 749–760.

34. Нечипоренко А.В., Рибалкіна А.О. Теоретичні аспекти формування

та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361>

35. Жуков Ю. В. Фінансовий менеджмент підприємства: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 560 с.

36. Авдей О.К. Теоретичні аспекти оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5, Т. 2. С. 142–145.

37. Goncharuk A.G. Formation of the mechanism of enterprise performance management: a case of the food industry of Ukraine. Saarbrücken : Lambert Academic Publishing, 2011. 306 p.

38. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>

39. Аніловська Г.Я., Висоцька І.Б. Фінанси підприємств: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.

40. Тимошик Н. С., Семчишин Є. В. Організаційні аспекти формування та оптимізації фінансових ресурсів підприємств. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Економіка і управління*. 2019. Т. 30 (69), № 2. С. 232–238.

41. Маслій О. А. Вплив системних загроз економічній безпеці України на конкурентоспроможність національної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2019. № 36. С. 91–97.

42. Коваль Н. О. Фінансовий аналіз підприємства. К.: КНЕУ, 2015. 416

43. Нечитайло О. І. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 454 с.

44. Павленко О.І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2010. № 2(19). С. 72-78.

45. Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий

аналіз: Навч.-метод. посіб. для самост.вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2002. 388 с.

46. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. 2020. №10. С.276-279.

47. Шпак Н.З., Рудницька О.М. Система управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. №10. С. 257–261.

48. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Загорулько Т.А. Виклики та загрози соціальноекономічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2023. №1 (88). С. 135-143. URL: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-38)

49. Звіт про управління ПАТ «Нижньодніпровський трубопрокатний завод» за 2022 рік. Дніпро, 2023. 94 с.

50. Річна фінансова звітність ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2020 рік. URL: <https://ntrp.interpipe.biz/upload/6205441ba65c876721288e78681d2f6c.pdf>

51. Річна фінансова звітність ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2021 рік. URL: <https://ntrp.interpipe.biz/upload/96e033ef4391a8efdee9cf8f28c0ca7a.pdf>

52. Річна фінансова звітність ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» за 2022 рік. URL: <https://ntrp.interpipe.biz/upload/a40f04f3f41655b4a5028ca947f241ed.pdf>

53. Стадник Ю. В. Фінансовий аналіз підприємства: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2017. 700 с.

54. Статут Публічного акціонерного товариства «Нижньодніпровський трубопрокатний завод». Дніпро, 2022. 30 с.

55. Чернікова Т. В. Фінансовий аналіз: теорія і практика. К.: КНЕУ, 2016. 368 с.

56. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 6. Том 1. С. 249-258. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-38)

57. Школьник І.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. / За заг.

ред. Школьник І.О. [І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.]. К. : ЦУЛ, 2016. 368 с.

58. Шматков В. В. Фінансовий аналіз підприємства: теорія і практика. К.: Знання, 2018. 325 с.

59. Яремик Х. Я. Методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4507>

60. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 29 (68). № 3. С. 172-180.

61. Пугач О.А. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3(52). С. 103–109.

62. Байстрюченко Н. О. Вплив динаміки структури капіталу на фінансово-економічні результати діяльності підприємства: дис. кандидата екон. наук: 08.0004 / Байстрюченко Наталія Олегівна. Суми, 2010. 212 с.

63. Боримська К.П., Варічева Р.В. Удосконалення підходів до аналізу оптимальної структури власного капіталу акціонерного товариства. *Вісник ЖДТУ*. 2012. №4(58). С. 23–30.

64. Шаблиста Л. М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки. *Економіка і прогнозування*. 2016. №2. С.46-58.

65. Маслій О., Ківшик О., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. №183. 2023. С. 25-30. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>

66. Маслій О.А., Буряк А.А. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. № 3 (129). С. 28–32. URL: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-3-5>

67. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. №12. С. 649-655.

68. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 42–45. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4535&i=7>

69. Armstrong M. *Armstrong's Handbook of Performance Management: An Evidence-Based Guide to Delivering High Performance*. London : Kogan Page, 2015. 416 p.

70. Золотаренко В. О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства *Управління розвитком*. 2012. № 1 (98). С. 147–150.

71. Шевченко В.О. Напрямки використання фінансових ресурсів підприємств. *Європейські перспективи*. 2014. № 5. С. 126–133.

72. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.

73. Мішина С. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Харків : ХНЕУ, 2015. 110 с.

74. Литовченко О. Ю., Макуха С. А. Оптимізація структури капіталу як складова стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 134–136. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_29/10loucso.pdf